

СЛАВКО ЈАНЕВСКИ
ЈАЗОЛ

СЛАВКО ЈАНЕВСКИ
Славко Јаневски

електронско издание

СЛАВКО ЈАНЕВСКИ

ЈАЗОЛ

сценарио за долгометражен игран филм

Скопје, 2025

1. СЛУЖБЕН ВАГОН

Ноќ. Воз на линијата Север-Југ. Писок на локомотивата се поминува како ехо во врисок на раздрагана жена во купе полно со членови на варитска трупа. Се веселат, пијат, некој одново се обидува да пее. Пред купето застанува германскиот офицер Ханс Брунер, висок, мускулест, со притаена суровост.

ХАНС БРУНЕР: Божествена забава. Дозволете. (Поздравува војнички). Капетан Ханс Брунер.

Од своето седиште се исправа Гал Хофман, средовечен човек обложен со сало. Во трупата бездруго тој е најтрезен, мазен, со пресметани манири.

ГАЛ ХОФМАН: Гал Хофман, директор на вариетето „Венус“. Придружете ни се, хер Брунер.

ХАНС БРУНЕР: Со задоволство. Но во службениот вагон имам пријатели.

ГАЛ ХОФМАН: Повикајте ги и нив!

ХАНС БРУНЕР: Тешко дека ќе ме послушаат. Можеби некоја од дамиве ќе е повлијателна.

ГАЛ ХОФМАН: Без проблеми, без проб-

леми. Елза... Јулика... придружете го капетанот!

Двете танчерки стануваат од седиштето и поаѓаат по капетанот. Веселбата во купето продолжува.

Во ходникот на вагонот стои висок човек со цигара в уста. Тој е Јанко. Потпрен со лактот на работ на прозорецот, со грб е свртен кон оние што пошле во службениот вагон. Скоро им го затворил патот.

ХАНС БРУНЕР: Хер!...

ХАНС БРУНЕР: Пред дами не се држи цигара в уста.

Танчерките Елза и Јулика се збунети. Како кога се удира благо шлаканица, Ханс му ја отфрла цигарата на Јанко. Тој останува студен.

ЈАНКО: Таа цигара беше платена, хер.

ХАНС БРУНЕР: За дрскост денес се плаќа и со животот, хер.

ЈУЛИКА: (Обидувајќи се да ја смири ситуацијата) Да одиме капетане. Студено е во ходников.

Ханс Брунер и танчарките продолжуваат по ходникот.

ЕЛЗА: Нè сметате за дами пред кои не се пуши? Трогателно навистина.

ХАНС БРУНЕР: Тој како да ви се допаѓа.

ЕЛЗА: Ми се допаѓате вие, капетане. А тој ни помагаше при утовар на нашите реквизити. Беше мошне љубезен.

ХАНС БРУНЕР: Да го повикам со нас? Или...

ЕЛЗА: Повикајте го. Зошто да не?

ХАНС БРУНЕР: (Се врти кон Јанко) Хер!...

Дојдете.

Во удобно купе на службениот вагон седат мајорот на германската војска Рихард Стен и Иван Венов, пратеник на комесарот за еврејски прашања во Софија. Пред нив е шише коњак и три чаши.

РИХАРД СТЕН: И вие како пратеник на комесарот по еврејски прашања во Софија, мислите дека нашиот Фирер не го сфатил тоа?

ИВАН ВЕНОВ: Не ве разбирам. Кое тоа? Македонија е сега Бугарија, хер мајоре.

РИХАРД СТЕН: Но Бугарија не е Македонија. Своите Евреи ги чувате, на некој начин утре, пред светот, да се покажете хумани.

ИВАН ВЕНОВ: Вашиот заклучок е не-

прифатлив. Зошто би ги штителе „своите“ Евреи?

РИХАРД СТЕН: Затоа можеби што не верувате во победата на Великиот Рајх.

ИВАН ВЕНОВ: Простете, но тоа е смешно. И нашето царство е дел на новиот поредок на Европа. И нашата армија...

РИХАРД СТЕН: Не ми е познато дека вашата Армија е на Источниот фронт.

ИВАН ВЕНОВ: Нашата Армија дејствува на дел на Србија, на Грција и во Македонија. Со тоа веќе ослободила десетина ваши дивизии за Источниот фронт. Ние сепак војуваме со одметнатите шумски банди.

РИХАРД ОТЕН: Војска војува со војска, хер Венов. Со војска, не со банди.

ИВАН ВЕНОВ: Нив ги сметате за војска? Занимливо, мошне занимливо.

РИХАРД ОТЕН: Што е занимливо?

ВЕНОВ: Тие уриваат мостови, креваат возови во воздух.

РИХАРД СТЕН: Ако сте вие војска, и тие се. (Погледнува на часовникот) Долга ноќ, долги разговори. Не ви пречи ли ако поспијам малку? Се надевам не ќе го кренат во воздух нашиов воз.

Во тој миг доаѓа Ханс Брунер со танчарките, зад нив е Јанко. Капетанот покажува со рака на двајцата во купето.

ХАНС БРУНЕР: Мајорот Рихард Стен...
Хер Иван Венов од Софија.

Претставените стануваат. Танчарките се претставуваат кратко и седнуваат на понудените места. Капетанот Ханс Брунер полни две чаши и им ги подава на дамите.

ИВАН ВЕНОВ: Господинов е?

ЈАНКО: Случаен придружник, Јанко Подгорник.

ИВАН ВЕНОВ: Тоа Подгорник не ви е секако занимање, нешто како пожарникар, началник, поп.

ЈАНКО: Ќе ви значи ли нешто ако ви кажам дека сум спортски инструктор или трговец?

Се чувствува одредена напнатост. Видливо е дека Јанко не му се допаѓа на господиновот Иван Венов.

РИХАРД СТЕН: Мошне занимливо. Продолжете, хер Венов!

ИВАН ВЕНОВ: Венов, хер мајоре, Ве – нов! (Охрабрен, кон Јанко) И – што работите, хер Подгорник!

ЈАНКО: (Ја позема чашата што му ја по-
дава Елза) Пијам, хер Ве – нов.

ИВАН ВЕНОВ: Предизвикувате!? (Ста-
нува)

Останатите, кои досега се забавуваа, се
вртат кон Јанко и Венов.

ЕЛЗА: Што е ова, господа? Сослушува-
ње? Јулика, да си одиме. Не сме нужни како
сведоци.

Станува. Ханс ја фаќа за рака.

ХАНС БРУНЕР: Останете ве молам. Гос-
подин Венов само се шегува. Или ќе му по-
барате исправи, хер Венов?

ИВАН ВЕНОВ: Зошто? Јас не сум овлас-
тен за тоа.

РИХАРД СТЕН: Седнете и смирете се.
(Ја зема чашата пред себе и ја крева. Ироничен
е) За меѓусебна љубов меѓу луѓето.

Возот со писок ја пробива ноќта и, како
голема и брза гасеница со болскави очи, пак
се нурнува во ноќта.

2. ЖЕЛЕЗНИЧКА СТАНИЦА

Возот влегува во железничката станица. Мутра е. Магла. Ситен дожд. Од вагоните на перонот се натрупуваат патници. Јанко слегува од возот. По малку време излегува и Иван Венов пред кого застанува агентот Луков. Во знак на поздрав тој го симнува шеширот.

ЛУКОВ: Добро утро, господине Венов. Надвор ве чека кола со возач. Резервиран е и апартамент. Во осум часот ве очекува господин полковникот Гаргов.

Иван Венов гледа кон Јанко кој полека се оддалечува.

ИВАН ВЕНОВ: Следете го оној со спортска патна торба. Внимавајте, може да е опасен. Возачот ќе ме одведе да се сместам.

Од возот се симнуваат луѓе од вариетето, со нив се Ханс Брунер и Рихард Стен со Елза и Јулика. Јанко веќе знае дека го следат. Агентот Луков кога забележува дека некаков момчок му приоѓа на Јанко, чекори побавно. Не знае што се разговара и се изненадува кога Јанко му удира шлаканица на момчакот, кој пламнува но сепак се воздржува да не врати.

ЈАНКО: Не поднесувам питачи. Премногу си добро облечен за да ми ја носиш торбава.

Продолжува и излегува од зградата на станицата. Луков го следи.

3. ХОТЕЛ

До сонлив портир застанува Јанко. Ја подава легитимацијата.

ЈАНКО: Имам резервација на име Јанко Подгорник. Сепак, се обложувам во стотка дека немате слободна соба.

ПОРТИРОТ: Ја изгубивте стотката, господине. Резервацијата е тука и има слободна соба.

Јанко вади од џеб новчаница од сто лева и ја става на пултот на портирницата. Портирот зема клуч зад себе и му ги подава на Јанко.

ПОРТИРОТ: Соба дваесет и три, втор кат.

Јанко поаѓа кон скалите по кои ќе се искачи до својата соба. Во фоајето влегува Луков и приоѓа кон пултот на портирницата.

ЛУКОВ: Сакам да ги видам исправите на оној човек што влезе пред малку.

ПОРТИРОТ: Вие сте?...

ЛУКОВ: Од полицијата. Ме занима името и сè друго...

ПОРТИРОТ: Јанко Подгорник...

Луков му ја истргнува исправата од рацете, дочитува.

ЛУКОВ: Трговец. (Кон портирот). Трговец, со што?

ПОРТИРОТ: Денес секој контрабандист се претставува како трговец. И оние што купуваат и препродаваат крадена стока.

Во фоајето влегува агентот Крум, триесетгодишник, со нешто поинтелигентно лице од политичкиот мустаќест свој врсник Луков. Приоѓа местејќи ги очилата.

КРУМ: Што е, Луков? Што се случува?

ЛУКОВ: Следев сомнителен тип, по наредба на господин Венов.

КРУМ: И?

ЛУКОВ: Во хотелов е!

КРУМ: (Кон портирот) Го познаваш ли?

ПОРТИРОТ: Доаѓал и друг пат, господине Крум.

КРУМ: Зошто не си известил? Имаш број на мојот телефон.

ПОРТИРОТ: Мислев дека е трговец.

КРУМ: Ги знаеме ние таквите трговци. Во која соба е?

ПОРТИРОТ: Дваесет и три. Да ве поведем?

КРУМ: Можеме и сами.

Крум и Луков се качуваат по скалите и доаѓаат до собата што ја бараат. Крум тропа на вратата. Без одговор. Го повторува тропа-

њето. Никој не се огласува.

КРУМ: Тој ќе не изигра!

Луков со залетување ја провалува вратата. Крум притрчува до отворениот прозорец од кој Јанко се спуштил по железните пожарникарски скали. Долу, во цементиран двор ограден со згрди, со трчање, во маглата се оддалечува Јанко. Крум го вади револверот од пазувата и пука во Јанко, кој се изгубува во маглата. Крум истрчува од собата.

На скалите кои водат кон првиот кат од хотелот, мајорот Рихард Стен и капетанот Ханс Брунер со двете дами од вариетето. Во тој миг се слуша и втор истрел од вториот кат.

ЕЛЗА: Уште едно шише шампанско вино. Господин, на секаде само веселби!

ХАНС БРУНЕР: Тоа беа истрели. Засолнете се. (Кон портирот) Кого има горе?

ПОРТИРОТ: Агенти, трговци. Други гости немаме.

Со револвер в рака Ханс се стрчува по скалите нагоре. На катот се сретнува со Крум. Обајцата се со револвери в раце.

ХАНС: Вие пукавте?

КРУМ: По политички бегалец. Јас сум од полицијата.

ХАНС: Каде е тој?

КРУМ: Долу. Од другата страна на хотелот. Ќе се обидам да го фатам.

ХАНС: Појдете пред мене? Се спуштаат во фоаето.

КРУМ: (Кон портирот) Од каде се влегува во дворот?

Портирот, збунет и исплашен, покажува кон една врата. Ханс и Крум излегуваат во дворот. Празно, никого нема. Сепак, на едно место, Луков кој се спуштил по скалите како Јанко, клекнат. Му приоѓаат. Луков се исправа, покажувајќи ги прстите на кои е трага од крв.

ЛУКОВ: Сте го погодиле, шефе.

ХАНС: Алармирајте ја вашата полиција. Фатете го и доставете извештај до Гестапо.

КРУМ: Разбирам, господине капетане!

4. ОСТАТОЦИ ОД ЦИРКУС

На крај на градот, крај стари гробишта, лежат остатоци од пропаднат циркус: покриена кола, распаднати рекламни паноа, празен кафез за појадро животно, тркала на оска од двоколка, стари купови, изгниена ограда.

Се стемнува. Ретка магла и ситен дождец.

Јанко се влече низ гробовите и преморен се засолнува зад исправена плоча на споменик. Во далечина лаење на пци, наредко крик на ноќна птица.

Вратата на колата чкртаво се отвора. Од неа излегува и се спушта по три скалила некогашна ѕвезда на еден пропаднат циркус. Под маска е облечен за своја претстава: жирадо обод над чија празнина штркнува разбушавена перика, пренабелено лице, меланхолично виснати веѓи, набабрен модар нос, со боја развлечена уста – маска што плаче и што се смее; кошула со широки риги, елек до коленици, ракавици од кои сиркаат голи прсти, прешироки и предолги панталони, долги чевли со папирни ружи на врвовите, сè на сè - изразит претставник на

циркус за малограѓанска смеа. Тоа е Август Рицман, педесет години, бездруго човек со остри брчки под гримот, изразено ковчест, низок раст.

Претставата започнува.

Август Рицман ја завлекува едната рака во џебот од панталоните и накривувајќи се сè повеќе, се ведне додека не ги спровре прстите низ широките ногавици. Од земја зема отпушок од цигари и го извлекува запален од џебот. Пуши и го испушта чадот од едниот чевел што се отвора слично на крокодилска челуст. Потоа, окован со сенки, крева крај на дебело бродско јаже и се напрега, долго го влече, чиниш на другиот крај на јажето е врзан брод. Неочекувано, во парадокс на комика, тој доближува до себе црвено коњче, нешто што можело да биде реквизит на евтин луна-парк. Го врзува јажето за суво стебло и го брише испотеното чело.

Иако трикот е познат како зборување од стомак, илузијата дека коњот зборува е целосна.

АВГУСТ: Здраво, Луцифере. Ме помниш?

КОЊОТ: Хер Август Рицман! Очекував дека ќе налетам на тебе и дека ќе давиш. Но

појас за спасување заборавив.

АВГУСТ: Сонував дека сме на коњски трки закитени со победнички венци. Верувам дека и најаве ќе победиме.

КОЊОТ: Их ферштен! Хер, Август. Ти си расно грло. Не ќе сум ти тежок во седло.

Само со крајче на окото, Август Рицман доловува сенка што нечујно се мушка недалеку. Ја продолжува претставата. Се ведне, се доближува до лице до главата на дрвениот коњ.

АВГУСТ: Ме потсетуваш на еден тројански коњ. Веројатно сте роднини.

КОЊОТ: Натурлих. Се оженивме од иста ергела. А ти?

АВГУСТ: Што јас?

КОЊОТ: О, мајн гот. Прашав од која ергела може да се ожени еден некогашен клоун?

АВГУСТ: Не биди коњ, Луцифере. Ерген сум од денот на раѓањето во Минхен.

КОЊОТ:

Ако си „Иберменш“ зошто немаш железен крст?

АВГУСТ: Нема значение. (Се исправа и се врти кон Јанко). Имаме голема ждребечка вечер, повелете, господине, на чашка зоб и чашка

ракија. Вие зад споменикот... да, да, вие...

Од своето засолниште се исправа Јанко и поаѓа кон сцената со дрвениот коњ и Август Рицман. Тешко оди.

ЈАНКО: Не плашете се, не станав од светот на мртвите. Повеќе му се ближам на тој свет.

Се занишува и паѓа. Август Рицман, иако колебливо, му приоѓа. Клекнува. Догледува крв што пробива од панталоните кај листот од левата нога.

АВГУСТ: Што ви е, болен сте?... Крв! Ранет сте!

Јанко е без одговор.

АВГУСТ: Ве следеше ли некој?

ЈАНКО: Никој. Зошто ризикувате?

Август Рицман се обидува да го крене. Го исправа и го води кон колата во која битисува.

АВГУСТ: Никаков ризик. Кај мене никој не доаѓа.

Влегуваат. Август го легнува ранетиот на некаков тесен кревет и му ја поткрева ногавицата, подметнувајќи му под ногата весници. Потоа зема крпа и некако го преврзува ранетото место. Ја симнува кловновската об-

лека од себе и го измива над леген гримот од лице.

АВГУСТ: Сте изгубиле многу крв. Ви треба помош. Ќе појдам по лекар.

ЈАНКО: Опасно е. За обајцата.

АВГУСТ: Не грижете се. Тој лекар ми е пријател. Вие само останете во мојот замок.

Јанко со напор се исправа во креветот и зема еден од весниците што Август Рицман му ги подметна под ногата. Во очите на Јанко се јавува сомневање. Весникот е германски.

ЈАНКО: Вие знаете германски?

АВГУСТ:

Јас сум Германец, господине. Кловн на некогашен германски циркус. Бидете спокојни нема да ве предадам.

Август Рицман излегува од колата.

5. ДОМ НА СЕМЕЈСТВОТО ЛЕВИ

Август Рицман со велосипед стасува до неголема кука со осветлени прозорци.

Внатре, во кука̀та, мала семејна прослава во домот на Самоило Леви, на жена му Ерика и на двете ќерки, Нора и Стела. Со нив е и тврдоликиот рабин Абрахам. Ерика, педесетгодишната сопруга на апотекарот Леви, со измачено лице е над пијано. Свири некоја стара меланхолична еврејска песна. Останатите, седнати на празничната трпеза, слушаат. Стела шестгодишно девојче со голема кукла в раце доаѓа до својата постара сестра Цора, русокоса девојка на дваесет години.

СТЕЛА: Нора!

НОРА: Сттт!... Роденден ти е, Стела. Мама свири. После ќе ми кажеш.

СТЕЛА: Куклава што ми ја подари стрико Абрахам нема на раката лента.

НОРА: Каква лента?

СТЕЛА: Жолта, еврејска, каква што имаме и ние.

Сите се вчудоневидени. Госпоѓа Леви го прекинува свирењето. Доаѓа до Стела. Збунета.

САМОИЛО: Рабине, слушнавате?

Рабинот Абрахам ѝ приоѓа на Стела. Клекнува крај неа. Со раката минува преку нејзината коса. Насмевнат, со брадуле, сув, делува како филозоф.

АБРАХАМ: Куклите не се Евреи и не носат жолти ленти, Стела.

СТЕЛА: Куклава е мое дете. Значи, и таа е Еврејка.

АБРАХАМ: Добро Стела. Ако треба ќе ѝ најдеме лента. (Се исправа и продолжува на јидиш) Премлада е да сфати. А можеби и подобро е.

ЕРИКА: Што ќе биде со нас?... Со неа, господин рабине?

АБРАХАМ: Успокој се, Ерика. Сè е во рацете на господа.

САМОИЛО: (На јидиш) Сакаш да кажеш дека божји деца сме, рабине Абрахам? Но тоа е само утеша.

АБРАХАМ: Моја должност е да верувам во него, во севишниот.

САМОИЛО: И јас верувам во него. Но апотекар сум, не сум рабин. Болните се молат и пак доаѓаат кај мене по лекови.

СТЕЛА: Што зборувате – за мојата кукла?

АБРАХАМ: За неа.

СТЕЛА: Ќе ѝ купите ли жолта лента?

ЕРИКА: Господи, зошто нè казнуваш?

САМОИЛО: Некои луѓе нè советуваат да најдеме начин и да избегаеме. Што мислиш ти, рабине?

АБРАХАМ: Не верувај им на сите пропаганди, господине Леви. Ние сме сега бугарски државјани. Две години од покорувањето на градот живее мирно. Бугарските власти нема да нè предадат на Гестапо. Ние не сме политичари. Трудбеници сме. Се сеќаваш ли на Диего дел Навара од нашиов град? Евреин во бегство, комунист. Го убија кај Групчин.

САМОИЛО: Го убија бугарски полицајци.

АБРАХАМ: Сеедно. Ако останеше во градов, ќе беше жив. Продолжи да свириш, Ерика. Сепак славиме.

Во тој миг се слуша тропаче на вратата.

ЕРИКА: Никого не очекуваме. Не знам кој може да биде.

САМОИЛО: Сеедно. Секој гостин е добредојден.

Тромав, тежок и во стара но свечена облека – темен џакет, свилена врска во форма на пеперутка, светла кошула – Самоило ста-

нува и ја отвора вратата. Влегува Август Рицман прескромно облечен за прослава.

АВГУСТ: Добра вечер, господине Самоило. Простете што доаѓам неповикан.

САМОИЛО: Повелете, Август. Приклучете ни се. Стела денес полни шест години.

АВГУСТ: Честитам. Но, денеска не ви пречи, би сакал да зборувам со ќерка ви Нора.

Нора веќе приоѓа. Гледајќи дека Август пред него се задржува, Самоило се враќа на своето место.

НОРА: Да, господине Август?

АВГУСТ: Ми треба помош. Можеш ли да го најдеш хирургот Никола?

НОРА: Никола – во ова време!?

АВГУСТ: Тој, Нора. Но, не за мене. Еднаш бев под негов нож, dostatно е. Се работи за друг.

НОРА: Ќе се обидам. Каде да дојде?

АВГУСТ: Во кафеаната „Ропотомо“... Те молам побрзај.

Госпоѓа Леви е загрижена. Не знаејќи што разговараат Август и Нора во претсобјето, станува од своето место.

ЕРИКА: Ќе се напиете ли нешто, господине...

АВГУСТ: Благодарам, госпоѓо Леви. Бр-зам. Добра ноќ. И простете.

Август Рицман го враќа каскетот на глава и си оди. Нора го наметнува својот мантил.

ЕРИКА: Каде во ова време?

НОРА: В болница. Итен случај.

САМУИЛО: Само миг, ќерко.

Самуило со чкорче пали шест свеќи за-буцани в торта. Потоа ја гасне таванската светилка.

Стела приоѓа и дува во свеќите. Ги гасне. Мрак.

6. СТАНОТ НА НИКОЛА

Неуредна соба. Во аголот памучно палјачо со истргната нога, на сидот, Рембрантовата „Анатомија“, репродукција. Фикус, виолинска футрола, полумрак. Железен кревет, на него полулегнат и полугол е Никола, триесетгодишник, аскетски испиен од страсти, сеќавања, искушенија. Во skutот му лежи со глава сосема разголена и помлада од него Марија – калеша но бледа жена, и без шминка, ќерка на Ерос. Никола, испуштајќи чад од цигара, чита од книга.

НИКОЛА: „Но јас ти доаѓам ноќе. Заедно со тебе го слушам коњаникот во сидниот часовник и копнеам по твоите приказни. Сети се, сети се, се сеќаваш? Бескрајни се нашите траги во овој песок. Бесмртни се, длабоки...“

МАРИЈА: Чудесно. Еден цел живот.

Никола ја фрла книгата.

НИКОЛА: Поетски занес. Само тоа. Игра-рија.

МАРИЈА: (Како да не го слушнала) Песок. Густ врел песок. Го сакам чкртањето на златните зрнца... Никола стисни ме, впи ме во себе. (Го прегрнува околу појасот) Си ѝ

припаѓал ли на друга жена? Си ѝ припаѓал ли?

НИКОЛА: Марија... што ти е? Јас не сум гимназист. Заедно сме, заедно ќе сме и во некоја друга ноќ.

МАРИЈА: Не, не говори ми за друго. Си ѝ припаѓал ли... ли?

НИКОЛА: Ќе те болеше ли ако беше така?

МАРИЈА: Тоа е друго. Сиот живот е бол. Си ѝ припаѓал ли?

НИКОЛА: Дали е доволно да ти кажам дека она палјачо е на дете на една друга Марија?... Не настојувај, донеси нешто да се напијам.

Марија се завиткува во чаршаф и станува од креветот. Се слуша свонче на влезната врата. Некој е зад вратата.

НИКОЛА: Засолни се. Ќе погледам кој е.

МАРИЈА: Не отворај, Никола. Вечерва никој не ни е нужен. Сакам да сме сами...

НИКОЛА: Можеби е од болницата.

Марија се засолнува зад врата што води во мала бања. Никола облака домашна наметка и оди кон вратата. Изненаден е што ја гледа Нора. Забележал дека Нора ја видела женската облека префрлена преку стол и

женските чевли.

НИКОЛА: Нора – ти!

НОРА: Простете. Ме прати Август Рицман. Потребен си ми.

НИКОЛА: Тој не ме бара попусто. Што сака?

НОРА: Беше возбуден. Рече дека ќе те чека во кафеаната „Ропотамо“.

НИКОЛА: Ќе имам ли еднаш свој слободен ден, слободна ноќ?... Добро, Нора. Ќе појдам и ќе го побарам. Добра ноќ.

НИКОЛА: Ќе имам ли еднаш свој слободен ден, слободна ноќ?... Добро, Нора. Ќе појдам и ќе го побарам. Добра ноќ.

НОРА: Не ќе ви требам?

НИКОЛА: Не, благодарам.

Нора уште еднаш погледнува кон женската облека и чевлите, ја ведне главата и си оди. Никола ја затвора вратата. Почнува да се облекува. Марија излегува од бањата.

НИКОЛА: А, а...х!

МАРИЈА: Каде Никола? Оваа ноќ беше само наша ноќ. Повторен обид да ти...

НИКОЛА: Лекарот нема своја моќ. Морам да одам.

МАРИЈА: Мораш?! Заради неа или со неа?

Заради таа твоја болничарка, сестра, што ли е?

НИКОЛА: Прислушкуваше.

МАРИЈА: Се плашиш да не навлезам во твои и нејзини тајни?

НИКОЛА: Таа е премлада. Што ти е?

МАРИЈА: И јас бев премлада кога влегов во оваа соба првпат. Не сум ти жена, но две години сме заедно! Зошто со неа?

НИКОЛА: Смири се, Марија. Ќе се вратам. Од чувство на голема среќа би се срамел, од мали радости не бегам. Потребен сум му на еден пријател, тоа е сè. Ќе се вратам.

МАРИЈА: Кога ќе се вратиш, нема повеќе да ме најдеш... Никогаш повеќе!

НИКОЛА: Сепак ќе те најдам. Во твојот дом или... во собата на Отец Симеон.

Марија останува поразена. Дооблекувајќи се, Никола излегува. Марија го фрла од себе чаршафот и со лице паѓа на креветот.

7. УЛИЦА ПРЕД КАФЕАНАТА „РОПОТАМО“

Мртва улица, во неа Никола. Застанува малку да ја сфати содржината на летоците по сидовите, потоа молкум продолжува. Од спротивната страна кон Никола се движат двајца, агент и полицаец во униформа. Во мртвата ноќ се слушаат само чекори на потковани чизми. За миг, Никола се двоуми. Сепак влегува во кафаната.

Патролата, Луков и Шишман, застануваат пред еден од летоците врз кој паѓа круг на батериска светлост.

ЛУКОВ: (Чита) „Граѓани, трудбеници! Се приближува денот за конечната пресметка со крвавиот германски и бугарски окупатор...“ Мајката нивна мрсна. Слушна ли, Шишмане, пресметка со нас!

Шишман со брз замав го трга летокот од сидот, сосема лесно – лепилото е уште неисушено.

ШИШМАН: Летоков е уште влажен. За-лепен е скоро.

ЛУКОВ: Скоро?! Ова го сторил оној што пред малку влезе во кафеаната. Освен него

во улицата немаше никого.

ШИШМАН: Ќе го фатиме ли, господине
Луков?

ЛУКОВ: Таквите секогаш се со оружје.

8. КАФЕАНА „РОПОТАМО“

Во кафеаната, меѓу другите гости, седи триесетгодишник, жилав, со избричена глава, сиот во црно, може да е свештеник и целат. На неговото ковчесто лице, очите се најзабележливи – тоа се две мали вселени на прикриена итроштина во која ембрионот на самоувереноста може да прерасне во дрскост. На чистачки сандак, Циганчето Пако, на петнаесет години, му ги чисти чевлите. Отец Симеон ја крева ногата и изненадено гледа.

ОТЕЦ СИМЕОН: Што си направил тоа, Пако?

ПАКО: Бојадисав и чорапите. Вака, црни, поубави се... Ти сакам, куравте живот.

ОТЕЦ СИМЕОН: Одлично. Кога ќе се сретнеме пак, бојадисај ми го и лицево. Не мислиш ли дека сум многу бел?

Отец Симеон се врти кон Никола, кој му приоѓа.

НИКОЛА: Не претпоставував дека си во ова улиште, Оче Симеоне. Пиеш, живееш – во облаци си.

ОТЕЦ СИМЕОН: Што може друго еден отфрлен богослов, сега трговец со петлици и

чешли? Седни, придружи ми се.

НИКОЛА: Повеќе би сакал да не сум овде.

ОТЕЦ СИМЕОН: Живееме во двоглав свет. Едни... (Пали цигара) За нив исто мислиме. Другите се борат да опстанат. Од секој народ дел е уништен. И од овој. Сепак нешто ќе остане. Оние што ќе останат, можеби достатни ќе си се. Се разјадат ли утре, премногубројни ќе се и за себе и за светот... Бегај, Пако.

НИКОЛА: Умно. Ова е како проповед, како враќање кон твојот олтар. Си го видел ли Август?

Отец Симеон, не вадејќи ја од едниот крај на устата запалената цигара пие од чашката со ракија. Август Рицман приоѓа до нив. Седнуваат крај Отец Симеон.

Во кафеаната влегуваат Луков и Шишман со пушка в раце. Полицајците бараат со поглед некого меѓу кафеанските гости.

ЛУКОВ: Останете на своите места и слушајте внимателно. Кој влезе последен во кафеаната? Ти?... Или – ти?... Молчите пиленца, а? Сте заборавиле да цвркотите. Но ќе повикаме засилување, сите ќе се најдете под нож. Си – те, и фертих.

Стариот Рицман тивко кон Никола. Дојди.

АВГУСТ: Кај мене лежи ранет човек.

НИКОЛА: Почекај, Август. Смири се.

Во кафеаната молк. Луков доаѓа до шанкот зад кој стои стопанот, со очила на сувото лице, белокоп, со збрчкано чело.

ЛУКОВ: Ти – благонадежен Блгарин ли си? Твој, мој, наш.

СТОПАНОТ: Работам со одобрение на власта. Плаќам данок. Ќе се напиете ли нешто – повелете, одберете.

ЛУКОВ: (Чита од етикетите на шишињата во рафтот) „Ментов ликјор“, „Сливова“, „Мастика“, убаво. Кој влезе последен во ова твоје дувло?

СТОПАНОТ: Не знам, но видов... Бев зафатен.

Полицаецот Шишман му го доближува врвот на пушката до грлото. Жилите на рацете му бабрат. Луков е со рацете в џеб.

ЛУКОВ: Само мртвото грло е немо. Ме предизвикуваш да те убијам. Ајде, пеј! Немој децата да ти останат сираци.

Зад една маса на која горат седум свеќи, седи бушав Циган со полуцилиндер, со посничка става и со отсутни очи. Свири на вио-

лина. Шишман, на знак на Луков, оди кон него.

ШИШМАН: Што е, славиш именден? Се веселиш и не спречуваш да си ја вршиме должноста. Кој си ти? Зборувај – кој?

Циганот не го слуша, свери во чад од цигари, како во облаци, како своевиден гласник кој на светот му соопштува нешто судбинско.

ЦИГАНОТ: Ку нема, де, два манге кра-се...

ЛУКОВ: Пушти му крв, Шишмане. Ајде, не чекај. Го мразам циганскиот Карузо... Ој, ла-ла-ла! Ла-ла-ла!...

Никола со чувство на виновник за таа немила сцена, станува од својот стол и бавно приоѓа до Луков.

НИКОЛА: Последен во кафанава влегов јас. Лекар сум, доколку има значење. Еве сум...

ЛУКОВ: Не возбудувај се, ќе провериме и – фертих. А, не... не допирај ги џебовите. Шишмане, претреси го!

Шишман го претресува преку облека Никола со едната рака, со другата ја држи пушката.

ШИШМАН: Без оружје е. (Кон Никола)

Покажи ги рацете, дланките... Нема лепило, но си можел да се измиеш. (Крева чаша од шанкот). Со ова. Ќе провериме во полиција. Напред.

НИКОЛА: Еби, Оче Симеоне. Набиј. Уби. И... еби.

Отец Симеон се исправа.

ОТЕЦ СИМЕОН: Ќе сторам така... Почекај, господине капетане... Овде сум.

ШИШМАН: Не сум никаков капетан. Што сакаш?

ОТЕЦ СИМЕОН: Не си капетан? А изгледаш. Сепак ќе дадам изјава под заклетва: Последен по мене влеговте вие и – фертих. (Кон Луков) И Фертих, господине. И... .. Фертих!

ЛУКОВ: Шегобиец. Можеби во полицијата ќе измислиш некоја позначителна шега. Без – фертих.

Им приоѓа Пако, кој веројатно му е пријател на Отец Симеон.

ПАКО: Господин полиција, му ги чистев чевлите и знам. Седи овде една цела ден.

ОТЕЦ СИМЕОН: Седам овде неколку минути. Последен влегов, господин полиција. По – сле – ден...

ЛУКОВ: И – фертих. Тогаш пред мене.

Отец Симеон како на прошетка поаѓа
кон вратата, следен од полицајците.

НИКОЛА: Да се надеваме дека ќе се
извлече. Да појдеме, Август.

Излегуваат од кафеаната.

9. ТАКСИ

По улици со ретки минувачи и со по некој пајтон, минува стар „Форд“ со ознака „такси“. Во таксите, на задното седиште, се Никола и Август Рицман, сега со горчлива насмевка.

АВГУСТ: Според една теорија, оние што се мразат себе си, им помагаат на другите. Еднаш, пред повеќе години, ја спроврев главата низ решетки. Ајде, Лео, не двоуми се, реков. Тогаш лавот беше сит или моето старо месо му беше претврдо. Ли, просто не поднесуваше самоубијци.

НИКОЛА: Зошто тоа, Август? Заради твоите сонародници. (Август молчи) Ги мразиш, се срамиш од нив?

АВГУСТ: Реков, не се сакам себе си. Оној што нема татковина, нема ни сонародници.

Со брз потег Никола црта на замаглениот прозорец на таксито шестокрака звезда.

НИКОЛА: Ова ли е твојот крст? Или заради злосторството врз оние што немаат татковина се поистоветувааш со нив?

АВГУСТ: Можеш да ме сметааш за еден од нив. (Се смее). Чудно! Со исто прашање и

Отец Симеон го црташе еднаш тој знак.

НИКОЛА: Што му одговори?

АВГУСТ: Тој самиот одговори. Беше весел. Иако сум распопен, рече, еден ден ќе те покрстам. (Кон возачот) Застанете овде. Плати му, докторе.

Таксито продолжува, Никола и Август се на периферијата на градот.

АВГУСТ: Одовде ќе продолжиме пеш.

НИКОЛА: Умно, Август. Да одиме, но кажи ми кој е тој човек?

АВГУСТ: Не го познавам. Дојде крвав и не кажа кој е.

НИКОЛА: Илегалец?

АВГУСТ: Ранет е. А, што е, прашај го ти самиот.

10. ОСТАТОЦИ ОД ЦИРКУС

Се отвара вратата на циркуската кола и внатре влегуваат Никола и Август Рицман. Вториот е втрнчен.

АВГУСТ: Не разбирам. Го оставив на креветон.

НИКОЛА: Рече дека е ранет. Не гледам крв.

АВГУСТ: Под него имаше весници. Сега и нив ги нема!?

НИКОЛА: Ни на подов нема крв. (Со сомневање) Каква ти е оваа претстава, Август? Хокус-покус, магионичарство? Не може туку-така да испари ранет човек. Ти како да сакаше да ме довлечкаш овде.

АВГУСТ: Зошто би го правел тоа? Човекот беше овде, на креветов.

Никола зема од мало масиче шише и го извртува. Се врти кон Август кој седи очаен на креветот.

НИКОЛА: Празно. Пиеше ли денес, Август?

АВГУСТ: Не сум пиел и немам халуцинации. И престани да ме сметаш за месечар.

НИКОЛА: Добро. Одмори се сега. И не

повикувај ме друг пат. Ранетите можеш и сам да ги превиткуваш.

Никола поаѓа кон вратата.

АВГУСТ: Каде?

НИКОЛА: Таму каде што бев. Марија е кај мене.

АВГУСТ: (Погледнува на часовникот) Десет е часот. Сè е затворено. Започна полицискиот час. На улица сега може да се сретне само патрола со оружје.

Станува и зема едно шише од една полица. Никола се насмевнува, бездруго прифаќајќи да остане.

АВГУСТ: Седни. Уште си со неа?

НИКОЛА: Не верувам дека таа е уште со мене, Август.

АВГУСТ: Мислев дека самиот ќе узнаеш: Марија, братче, чека од тебе дом, иднина. Ќе ме повикаш ли на свадба?

НИКОЛА: Еден брак утнав. Не знам, можеби подобро ќе е таа да му се врати на попот.

11. ВИНАРСКА ВИЗБА

Никола влегува во винарска визба, рус-тикално уредена. Медицинскиот знак и исправите се пропусница во ексклузивниот амбиент достапен за високото „друштво“ во градот. Никола седнува во аголот на салот. На средината е огромен камин на кој се припремаат „своерачно“ прженици и се пие домашно црно вино. Шестмината околу каминот: германскиот полковник Јозеф фон Рајнер, капетанот Ханс Брунер, поручниците Питер и Ерих, мајорот Рихард Стен е зад клавирот во придружба на „домаќинот“, бугарскиот полковник Гаргов. Агресивното расположение и соблечените униформи зборуваат за количината на испиеното вино. Се слушаат леки клавирски звуци, лет на нежни Шопенови пеперуги.

ЈОЗЕФ: Мајоре, Стен. Ќе се обидете ли со Вагнер; „Лоенгрин“, „Танхојзер“, „Прстенот на Нибелунзите“? Шопен е мек, здодевен.

РИХАРД: Вагнер е грмотевица, хер фон Рајхнер. Ова место не е за такви великани.

ЈОЗЕФ: Одморете го клавирот од таа полска музика, хер мајоре, и нас!

Мајорот Стен треснува со сета силина со сите десет прста по дирките и со несигурен чекор оди кон каминот. Фон Рајнер оди кон грамофон, го навива и мести плоча со акорди на Рихард Вагнер. Со густы промени на лицето фон Рајнер ја доживува музиката.

ЈОЗЕФ: Оваа музика... Што чувствувате, Питер?

ПИТЕР: Грмотевици – слава, победа...

ЈОЗЕФ: Можеби... Ти, Ерих?

ЕРИХ: Сераѓа легендата на Нибелунзите, хер полковник.

ЈОЗЕФ: Се раѓа друга легенда. Наша и вечна. (Си сипува од бокалот вино) За таа легенда, господа. (Пие)

ГАРГОВ: И за вечното пријателство меѓу германскиот и бугарскиот народ! На денешен ден пред две години бугарската круна стана дел од таа легенда, господа.

ЈОЗЕФ: Имате смисла за историја, хер Гаргов... 1 март 1941, Царството Бугарија пристапува кон Третиот Рајх. Ми се допаѓа што кај вас ништо не е случајно. Хајл Хитлер!

Сите салутираат од своите места. Освен мајорот Стен кој во тој миг се враќа од тоалетот. Несигурно движејќи се, се струпо-

лува на столицата покрај Никола.

РИХАРД: Вие не салутирате. (Пијано зборува, остро) Вие го игнорирате нашиот фирер? А имате ли дете, го учите да пука, да мрази? Сепак, знам, нè мразите, господине, во очите ви се гледа таа омраза.

НИКОЛА: Јас сум хирург, хер. Свратив на чашка вино по работата.

РИХАРД: Јас немам повеќе син, сфаќате ли? Загинал во Берлин. Зошто ме гледате така? Се радувате. Еден фашист помалку. Така ли е?

Станува и го тресе Никола за јаката од мантилот. Вика.

РИХАРД: Вие нè мразите!!! Знам, сè знам. Вие...!

Од аголот на салонот до нив приоѓа агентот Крум кој како охрана на својот полициски началник се чувствува повикан да спречи секакви непријатности.

КРУМ: Што се случува овде? Кој сте вие?

Крум грубо го крева Никола од столицата.

КРУМ: Веднаш напуштете ја кафеанава.

НИКОЛА: Господинот самиот седна на масава...

Никола станува од масата и со Крум се упатува кон излезот. Мајорот Рихард Стен се придружува на групата офицери околу каминот.

ХАНС: Се забавуваме! Можеби некој. Но не и јас... Одамна, не знам кога, некои во вакви ноќи се коцкале.

ЕРИХ: Покер?

ХАНС: Нешто друго Ерих. Рулет. Со свое значајно име, со својата морничавост – руски!

Ханс вади нагант од џебот и го врти буренцето на револверот.

ХАНС: Да објаснам господа. Рускиот рулет е едноставна игра. (Вади од малото џепче еден куршум) Само со еден куршум. Секој по еднаш стрела во своето чело. На оној кој ќе му падне куршумот, губи. Хер полковнику... (Кон Гаргов) Вие сте царски офицер и Словен. Секако ја знаете оваа игра. Ја измислиле руски офицери. (Чита на нагантот) „Тулскиј завод – 1904).

ГАРГОВ: Капетане, пијан сте. Со кое право барате од мене такво објаснување?

ХАНС: Ги знам Словените, сум бил воен аташе во Софија. Се надевам дека не ги повредив вашите чувства кон руската круна,

особено од времето на Санстефанскиот договор за Велика Бугарија?

ГАРГОВ: Во Софија таков рулет не се игра. Ние дефетизмот го игнорираме.

Ханс и Гаргов разговараат на бугарски.

Дотогаш незаинтересиран, од својата столица станува полковникот фон Рајнер. Го зема земјаниот бокал од масата и си ја полни чашата. Се врти кон Гаргов, љубезно насмевнат.

ЈОЗЕФ: Некакво недоразумение, хер Гаргов?

ГАРГОВ: Господинов не повреди.

ЈОЗЕФ: Мислите ве навреди?

ГАРГОВ: Да, ме навреди. Дрзок е.

ЈОЗЕФ: Доколку господин „началникот“ ќе побара, вие, хер Брунер, должни сте да му се извинете... Да му се вратиме на рускиот рулет. Занимлив предлог. (Се смее) Како најстари по чин би ја започнале играта вие, хер Гаргов, како домаќин, и јас. Така ли е Ханс? Или најмладиот – Питер?

ПИТЕР: На располагање, хер полковник!

ЈОЗЕФ: Опасна е таа игра. Офицер на Третиот Рајх може да се бори за железен крст. (Покажува на своите гради) Но, не и за дрвен над глава. Предлагам измена: руски

рулет на германски начин! Ќе доведеме некого од улица, од затвор... Секој од нас ќе стрела во него по еднаш. оној кој ќе го испука куршумот, ја добива играта. Вложувам сто марки. Се надевам дека не ќе има воздржани?

Фон Рајнер вади од портмонето пари и ги фрла на масата. Ханс Брунер, Ерих и Питер го следат со навика на дисциплина. Капетанот повикува по мајорот Стен, речиси легнат над клавирот.

ХАНС: Питер, собери ги влоговите. Мајоре Стен, вие влегувате?

РИХАРД: Морам ли?

ЈОЗЕФ: Според желба, мајоре Стен. Сто марки, се надевам, имате. Хер Гаргов може да влезе со влог и во левови.

ГАРГОВ: Што ако истреламе сите во празно?

ЈОЗЕФ: Ништо, парите ќе ги земе оној што ќе го внесеме в игра.

ГАРГОВ: Парите и куршумот? Се надевам.

ЈОЗЕФ: (Кон мајорот Стен) Не сте востихтен или немате смисла за вакви забави.

РИХАРД: Нужно ли е?

ЈОЗЕФ: Свикнат сум на единство. Вие

сте лекар, хирург. Ќе им дозволите да прашам – никогаш не сте се коцкале во човечки глави?

Мајорот Стан молчи.

ЈОЗЕФ: Сеедно, уверен сум дека ќе ги прифатите правилата на нашата игра... (Кон Грагов) Ќе доведете ли човек, господине Гаргов?

ГАРГОВ: Човек – јас?

ЈОЗЕФ: Некого од вашиот затвор. Никаквец, шпекулант, трговец, така нешто. Телефонот е зад вас.

Ханс Брунер се уфрлува во разговорот.

ХАНС: Имам предлог оваа сеанса да продолжи во мојот дом. Имам прекрасен коњак и – загарантирана интимност.

ЈОЗЕФ: Прифатливо. За тоа време хер Гаргов ќе обезбеди човек.

Иако со извесно колебање, Гаргов го повикува Крум.

ГАРГОВ: Земи некого од затворениците и доведи го во домот на капетанот Ханс Брунер. Побрзај.

Се облекуваат.

ХАНС: Немојте погрешно да ме разберете, но за нашава игра повеќе ќе прилегаше Јанко Подгорник!

ГАРГОВ: За кого зборувате?

ХАНС: За оној што им избега на вашите агенти од хотелот „Бристол“, трговецот со спортска опрема, според вашиот извештај.

ГАРГОВ: Колку што знам тој бил ваш сопатник. А бевте и во истиот хотел и вие. Диверзијата е организирана, но ќе го пронајдеме... со ваша помош, господа.

Ханс замолчува. Фон Рајнер приоѓа со две полни чаши. Едната му ја подава на Гаргов.

ЈОЗЕФ: Ви верувам. За царската бугарска полиција, хер Гаргов.

Пијат.

ЈОЗЕФ: А вие, капетане, секогаш ли го носите со себе рускиов нагант.

ХАНС: Само понекогаш. Кога претчувствувам забава.

12. ПОЛИЦИСКА СТАНИЦА

Агентите Крум и Луков влегуваат во привремената ќелија во полициската станица. Покрај неколкумината затвореници се изделува впечатливата појава на Отец Симеон. Кој веднаш им приоѓа.

ОТЕЦ СИМЕОН: Се увери ли во мојата невиност, капетане?

ЛУКОВ: За него ти зборував. Продавач на петлици и чадори... Неранимајко од прво качество. Го фатив во кафеаната „Ропотамо“.

КРУМ: Ропотамо, Големата џунгла на Бугарија. (Кон Симеон) Облекувај се, и со мене.

Отец Симеон се насмевнува кон останатите затвореници, задоволен. Излегуваат тројца.

13. УЛИЦА ПРЕД ПОЛИЦИЈАТА

Крум и Отец Симеон влегуваат во полицискиот автомобил паркиран пред зградата на полицијата.

14. УЛИЦА ПРЕД ДОМОТ НА ХАНС

Полицискиот автомобил застанува пред куќата на капетанот Ханс Брунер. Од него на на дожд излегуваат агентот Крум и Отец Симеон. Се упатуваат кон влезната врата на раскошна куќа во богат стил и архитектура. Германската страна ги пропушта да влезат.

15. ДОМОТ НА КАПЕТАНОТ ХАНС

На влезот на луксузно наместениот салон во станот на капетанот Ханс Брунер на кружна закачалка висат шест офицерски шапки: пет германски и една бугарска. Ханс Брунер ја отвора вратата. Се појавуваат агентот Крум и Отец Симеон. Ханс му се заблагодарува на Крум и не го пушта да влезе во салонот. Отец Симеон со чудење се обзира околу себе. Сите офицери, освен Рихард Стен кој зад клавирот испива чаша коњак, љубопитно го мерат човекот во црно.

ЈОЗЕФ: Нека седне. Нека пие колку што може. (Кон мајорот) Па – ќе ни се приклучите ли, конечно, мајоре?

РИХАРД: Навистина не можам да сфатам што ќе се постигне со таа игра.

ХАНС: Забава, хер мајоре. Ништо друго.

РИХАРД: Морничава забава, хер полковник. Би сакал да сум подалеку од сето тоа.

ЈОЗЕФ: Се надевам дека вашето воспитување нема да ги мине дозволените граници. Вие сте овде. И не како сведок туку како учесник. Вашиот влог?

РИХАРД: Немам пари кај себе. Жалам.

ЈОЗЕФ: Сеедно. Вашиот дел ќе го приложам јас. Мал заем, ништо друго.

Во тој момент Ханс почнува да се смее, хистерично. Сите погледнуваат во него.

ЈОЗЕФ: Што ви е толку смешно, капетане?

ХАНС: Неочекуван панславизам, команданте. Полска музика, руски рулет, бугарски заложник...

ЈОЗЕФ: Можеби. Имате предност.

Јозеф фон Рајнер проверува дали куршумот е во нагантиот, потоа неколкупати го врти лежиштето. Спокоен е, со насмевка. Го остава револверот на маса. Ханс го зема и го повторува истото. Го крева бавно револверот кон тилот на дојденецот. Несвесен што се случува зад него, Отец Симеон се вкочанува кога го слуша неверојатно близу ударот во празно на иглата на револверот. Врзан за столот и немоќен, цврсто ги стиска забите. Ханс го остава револверот пред него на масата. Напругнатоста на Отец Симеон се чувствува во грчот на неговото лице. Полковникот покажува кон шишето коњак.

ЈОЗЕФ: Нека пие, ја доби првата рунда. (Благо) И тој има свој господ.

Поручникот Питер го послушува. Отец Симеон сега сфаќајќи во каков сос упаднал, пие од чашата во неговата рака. Сега Питер го зема револверот. И овој неколкупати го врти лежиштето со левата рака, чиниш сè е ритуал на фанатици што го вршат обредот извежбано, со умеење.

ХАНС: (Кон Гаргов) Хер началник, нели мислите дека премногу одолговлечувате со операцијата „Виа Долорес“?

ЈОЗЕФ: Умно прашање. Ханс не ги заборава Евреите.

ГАРГОВ: Планот е припремен. Наскоро ќе ви го доставиме, команданте.

ЈОЗЕФ: Ова е ист одговор по шести пат, за последното тромесечие. Што е Питер, густираш?

Питер го крева нагантот. За Отец Симеон мигот е вечност. Стиснат чкрапецот со показалец, удар без истрел! Празниот удар на иглата го исполнува богословот како најсилен татнеж.

ЈОЗЕФ: И втората рунда е негова. Коњак!

Германскиот командант го зема нагантот. Го врти буренцето.

ЈОЗЕФ: Хер Гаргов, депортацијата на Евреите од Македонија мора да биде извршена во текот на овој месец. М о р а. Дали ви е јасно?

ГАРГОВ: Престои посета на министерот за внатрешни работи Грабовски, по тоа...

ЈОЗЕФ: Вие сте на ред, хер мајоре.

Мајорот Сте им се доближува.

РИХАРД: Ова е игра без смисла. Не ја прифаќам.

ЈОЗЕФ: Страв? Но на Источниот фронт се игра еден поинаков рулет. Пострашен.

РИХАРД: Сторете го тоа, пратете ме на фронт.

До германскиот полковник приоѓа Гаргов.

ГАРГОВ: Ќе го преземам својот поредок.

ЈОЗЕФ: Мислевте секако на својот ред.

ГАРГОВ: Мојата благајна не е помала од другите благајни. (Пак со грешка во зборовите)

ЈОЗЕФ: Благајна! Всушност зборувате за вложените левови... Честа му наложува на мајорот Рихард Стен да ја прифати играта. (Му го подава револверот) Повелете.

На раб од нервен слом, Рихард го зема нагантот и го доближува до своето чело. Питер

сака да го спречи. Јозеф го задржува со рака, насмевнувајќи се.

ЈОЗЕФ: Повелете, докторе. Антрополог сум, вашиот случај е за мене студија.

Рихард ги затвора очите и брзо го повлекува чкрапецот. Удар во празно. Го фрла нагантот пред себе на масата. Јозеф гледа во заложникот.

ЈОЗЕФ: Одврзи го, Питер. Ќе се напијам со него.

Питер му ги ослободува рацете на Отец Симеон. Додека Рихард незабележливо оди кон другиот крај на салонот, Јозеф му подава полна чаша на ослободениот заложник. И самиот е со чаша во рака.

ЈОЗЕФ: Честитам, издржа.

На Отец Симеон му треперат рацете.

ОТЕЦ СИМЕОН: Не разбирам?! Слободен сум?

ЈОЗЕФ: Може да си оди. Ерих, изведи го.

ГАРГОВ: Но тој сега има пропаганден адут в раце. Беше сведок на мршавост на ваш офицер.

ЈОЗЕФ: Не мршавост – слабост. Нека брише. Надвор е полициски час. Налета ли на патрола, ќе влезе во игра во која ќе изгуби.

Остане ли жив со среќа.

ГАРГОВ: Вложив пари имам право на танц.

ЈОЗЕФ: Не танц! Игра! Повлечете го својот влог. (Ги одделува левовите од купот пари) Вашите левови, повелете.

ГАРГОВ: Заради нешто ме оддалечувате од вашите офицери. Дозволете, ние сме едно во однос на нашите непријатели. На мојата полиција не ѝ пречи да биде со вас наскоро во акцијата „Виа Долорес“.

ХАНС: Хер Гаргов смета или е информиран дека тие ќе ја преземат акцијата за собирање на Евреите од градот.

Додека поручникот Ерих, сега со автомат в раце, го спроведува Отец Симеон кон вратата, овој го слуша разговорот со нескриена возбуда.

ЈОЗЕФ: Тоа е мал подарок за верноста и оданоста на господин Гаргов. Но, само собирањето и прашањата околу имотно-правните нешта. Транспортот е наш! Ханс уште ли го држиш оној среќник?

Во тој миг во аголот од салонот мајорот Рихард Стен се струполува на подот. Се обидува да се исправи. На белиот сид до вените на рацете му се цеди крв: блед е, болно насмевнат, сомнабулен.

ХАНС: Си ги пресекол вените!

ЈОЗЕФ: Интелектуален дефетист!
Помогнете му да не искрвави. И во болница.
Не воена! Цивилна! Рихард Стен немаше
свој господ.

Бесно го напушта салонот.

16. УЛИЦА

Отец Симеон тетераво чекори пред автоматот на Ерих. Застануваат. Отец Симеон се врти кон Ерих.

ЕРИХ: Капетанот бараше да те убијам. Сепак, од него постар е по чин Јозеф фон Рајнер. Тој ти го подари животот. Бегај. Разбираш ли – бегај.

Отец Симеон како да сфаќа. Се врти и се оддалечува. Ерих го празни шаржерот на автоматот кон небото.

Отец Симеон се губи во мракот.

17. ПРОДАВНИЦА НА МЕШАНА СТОКА

Бижутерија, во која се продаваат играчки. Внатре е Марија која љубопитно ги разгледува рафтовите. Отец Симеон, секако ја видел Марија внатре, влегува. Му приоѓа на продавачот. Марија, завртена кон нив со грб, ги слуша.

ОТЕЦ СИМЕОН: Би сакал играчка. Нешто скапо и ретко.

ПРОДАВАЧОТ: За која возраст е играчката?

ОТЕЦ СИМЕОН: Неопределена возраст со неопределена иднина. Имате ли кукла во бел мантил. Нешто што личи на хирург.

МАРИЈА: Да ти помогнам во изборот, оче.

ОТЕЦ СИМЕОН: Марија!?

МАРИЈА: Имате ли палјачо?

Продавачот ѝ подава памучно палјачо. Марија го зема и го разгледува. Многу потсетува на палјачото со истргната нога во собата на Никола.

СТОПАНОТ: Предвоена стока, госпоѓице. Вакви играчки сега не се прават.

МАРИЈА: Палјачово е подобро од кукла

во бел мантил. Одлично ќе се сложувате, Оче Симеоне.

ОТЕЦ СИМЕОН: Некој може да се сложува и со играчка во бел мантил.

МАРИЈА: Некој, не сите.

ОТЕЦ СИМЕОН: Ти?

Марија без одговор, иако Отец Симеон го забележува грчот на нејзиното лице, излегува од продавницата.

ОТЕЦ СИМЕОН: Ќе го земам овој мал Август Рицман. Завиткајте ми го.

18. УЛИЦА

Марија минува крај продавачка со први полски цвеќиња. Оди кон центарот на градот каде што живее.

Отец Симеон ја стасува и ѝ подава китка.

ОТЕЦ СИМЕОН: Качунки, први пролетни весници.

МАРИЈА: Ова е изјава на љубов?

ОТЕЦ СИМЕОН: Зошто не. Сме биле блиски. Зошто да се отуѓуваме?

МАРИЈА: Претпоставувам дека очекуваш да те поканам кај мене, в соба.

ОТЕЦ СИМЕОН: (Расфрлувајќи ги околу себе качунките од китката) Ме сака, не ме сака, ме сака, не ме сака, ме... му се враќам на минатото, Марија. Не ќе одбијам ако ме поканиш кај тебе.

МАРИЈА: Поканите за бал не ми се отпечатени, богослову. Задолжителен смокинг, ракавици, брилјантин на косата. Ќе почекаш, нели?

ОТЕЦ СИМЕОН: Чекав, чекам и пак ќе чекам.

Во тој миг Марија ја здогледува Нора. Таа доаѓа од спротивната страна на улицата. Се

разминуваат. Марија и Нора немо се погледнуваат. Отец Симеон се насмевнува откако се разминуваат со Нора.

ОТЕЦ СИМЕОН: Брза од болница, ја познаваш?

МАРИЈА: И ги запаметив очите.

ОТЕЦ СИМЕОН: „Виа Долорес“.

МАРИЈА: Што сакаш да каже со тоа „Виа Долорес“?

ОТЕЦ СИМЕОН: Знак за луѓе со голема болка, без иднина и со вечна тага... и прогон.

МАРИЈА: Догледање, оче. Пригответи се за балот!

Доаѓаат до зграда каде е станот на Марија. Се разделуваат. Отец Симеон ги забрзува чекорите. Зад нив, во близина на вратата каде влезе Марија, е потпрено пано со слика на полугола танчарка со натпис „Вариете Венус“.

19. СТАНОТ НА МАРИЈА

Марија влегува во својата соба, скромно наместена и средена – кревет, маса, столови, радио, цицани завеси, свилен абажур. Го соблака мантилот и пушта радио: вести, потоа музика. Ги трга завесите од прозорецот, во собата влегува првата светлина сончева на тој инаку дождлив и замаглен ден. Оди кон огледалото и се огледува. Скоро несвесно зема жолта крпа и ја постави на ракавот. Изненадено гледа во себе во огледалото. Ја фрла крпата и не знае што да започне. Пали оган во долгунавестото кумбе, се мие и седнува на креветот. Ги собува чевлите. На вратата некој звони. Станува и отвора. Отец Симеон е со бели ракавици и полуцилиндер на главата. Го држи памучното палјачо. Марија слатко се смее.

ОТЕЦ СИМЕОН: Балот може да започне, баронице.

Ја прегрнува, со нога затворајќи ја вратата и танцувајќи, ја води во благи кругови кон креветот. На подот останува памучното палјачо.

20. БОЛНИЦА

Градот ја зачувал призрачноста во која и човекот и сенката, и сè друго, имаат некаква загатливост во себе. Во тоа сивило, сива е и болницата до која се стасува преку посебно очуван двор. Никола минува крај затворен црн автомобил крај кој стои возач во униформа.

Болничарката Нора Леви го пречекува на влезот во ходникот на делот од зградата во која е хируршкото одделение. Заедно продолжуваат низ ходникот.

НИКОЛА: Онаа кола? Што бара во кругот на болницата?

НОРА: Донесоа германски офицер со пресечени вени. Вашето дежурство веќе започна. Ќе го преземете ли случајот?

НИКОЛА: Тие имаат своја болница, свои лекари?!

НОРА: Офицерот што го доведе е во вашата соба. Ве очекува. Не објасни ништо.

НИКОЛА: Вени... Самоубиец?

НОРА: Не знам. Веројатно.

Никола влегува во својата лекарска соба во која е капетанот Ханс Брунер. Никола само со глава го поздравува. Го симнува палтото.

ХАНС: Вие, сте хирургот што го чекаме.
Касните.

Никола молчи.

ХАНС: (На бугарски) Јасно е – дежурен
хирург.

НИКОЛА: Колку што знам вие имате сво-
ја болница и свои хирурзи.

ХАНС: Еден од нив е овде. Очекува по-
мош од вас.

Никола облекува бел мантил.

НИКОЛА: Што му е?

ХАНС: Знаете, докторе, заради забава,
малку пресечени вени. Сношти.

НИКОЛА: Не сте брзале многу...

Во собата влегува Нора.

НОРА: Сè е приготвено, докторе. Тој е во
одделението број два.

Излегува.

ХАНС: Имате ли доверба во...

Со глава покажува кон Нора.

НИКОЛА: Таа работи со мене.

ХАНС: На ваша одговорност. Не забора-
вете, тој е наш офицер. Среќно, хер докторе!

Капетанот ја напушта собата, Никола оди
кон одделението број два.

Во припремната соба пред операционата

сала влегува Никола. Нора му го подава мантилот, маската и ракавиците. Потоа, влегува во операционата сала. Мајорот Рихард Стен е на операционата маса. Блед е, измачен. Шокот од ноќта со рулетот и обидот да се убие во делириумот на пијанството, оставиле на неговото лице силна трага. Гледа во сестрата, во жолтата лента на нејзиниот ракав.

РИХАРД: Вие сте..

НОРА: (Го сфаќа прашањето) Да, Еврејка сум. Доколку ви пречи докторот ќе определи друга.

РИХАРД: Кога го научивте германскиот јазик?

НОРА: Моите родители се доселени од Келн.

РИХАРД: Зборува ли докторот германски?

НОРА: Мислам, малку.

Во салата влегува Никола. Спокојно гледа во пациентот.

НИКОЛА: Пригответе анестезија, Нора. Локална. Тоа го налага високиот процент на алкохол во крвта. Се надевам дека ќе издржи.

РИХАРД: Сте имале ли, докторе, хирург под свои раце?

НИКОЛА: Досега не.

РИХАРД: Не трудете се премногу. Освен вас никој не е загрижен за мојот живот... колку е часот?

НИКОЛА: Десет.

РИХАРД: Сепак очекуваат да умрам. Без одземање на чинот, без суд.

НИКОЛА: Не ве разбирам. Германскиот јазик малку го знам. Само една година, во 37-та, студирав во Германија.

РИХАРД: Но, јас ве разбрав, докторе. Сепак ви благодарам.

Никола молкум ги вовлекува рацете во ракавици што ги држи Нора.

РИХАРД: Сестро, преведете му точно: обидот за самоубиство кај нас се казнува со смрт.

НОРА: Мисли ако остане жив по операцијата ќе го стрелаат.

РИХАРД: Ако се извлечам, можам да им користам на вашите герилци.

НОРА: Бара помош да избега.

НИКОЛА: Под стража сме, господине. Тоа е невозможно.

РИХАРД: Тоа е сè. Ви благодарам, докторе.

Нора му ја дава инјекцијата за анестезија.
Мајорот полека ја губи свеста.

РИХАРД: „Виа Долорес“... Ќе ги депортираат.... Во логор...

Рихард се онесвестува. Нора се вкочанува.

21. НАПУШТЕНА КЛАНИЦА

Полуурнат висок сид на напуштена кланица на крај град. Со раширени нозе, кон сидот со лице се свртени двајца германски војници. Мочаат. Не знаејќи за нив, влегува Леко низ развалена врата и само за миг се збунува. Потоа оди кон другиот крај на сидот пресечен со вратата и самиот се залепува до него со раширени нозе. Германците оставаат влага на сидот и си одат. Леко сочекува малку, потоа поаѓа кон некаква стара зграда. Под неговите нозе чкрпотат камчиња и песок. Доаѓа до една врата и со три потем со два удари го најавува некому своето присуство. Тишина. Леко ги повторува ударите вратата полека се отвора. Леко се спровира.

Внатре, во самата кланица, со ченгели, синцири и зацементиран тесен канал, се тројца: Јован, брат на Отец Симеон, најстар меѓу нив, со енергично лице, одмерен во движењата, студен; Коста, нешто помлад и помал во растот, небричен, во работнички комбинезон; Исак, помлад од обајцата и само малку постар од Леко, блед и слаб. Сите тројца со очекување гледаат во Леко.

ЛЕКО: Неколку наши врски не го откриле. Сепак продолжуваат да го бараат.

Седнува на пенушка на која можеби се черечи месо.

ЈОВАН: Ќе го бараат. Со нив и ние, секој за себе. Јанко Подгорник мора да е во градов.

КОСТА: Во градов... Но може да е во не-која поинаква кланица од оваа во која сме ние. Во кланицата на Гестапо.

ЈОВАН: Остави ги претпоставките, Коста. Очекуваме важни инструкции и ќе го бараме.

ИСАК: А ако е мртов? Од станицата му се губи трагата.

ЈОВАН: И треба. Премногу е опитен да остави трага зад себе.

КОСТА: Апстрактни разговори, Јоване. Мошне апстрактни. Зошто да не претпоставиме дека Јанко Подгорник е провален.

ЛЕКО: Провален!? Што сакаш да кажеш со тоа?

ЈОВАН: Смири се, Леко. (Приоѓа кон Коста) Објасни му што сакаше да кажеш.

КОСТА: Ништо. Само тоа дека можел да е провален. Само тоа.

ЛЕКО: (Наврапито) Барам овој случај да

го разгледаме на состаноков, другар Јоване. Врската со Јанко бев јас.

КОСТА: Така е – ти. И ти го изгуби.

ЛЕКО: Тој сакаше да го изгубам. Ме удри и отиде. Не смеев и... не сакав повеќе да го следам.

ИСАК: Состаноков како да е само за тоа да се сомневаме еден во друг. Го нема. И – што сега?

Јован е замислен. Бавно чекори натака, навака, загледан пред себе, ширејќи чад од својата цигара. Застанува.

ЈОВАН: Исак е прав. Сепак, некаде е направена решка. Леко требаше да го пречека и да го извести дека денес ќе се состанеме овде, а го нема.

КОСТА: Значи, или е мртов или е фатен.

ЈОВАН: Не знам. Но и без него, пред нас престојат задачи. ПК на КП на Југославија за Македонија достави упатство до месните комитети: бугарските власти приготвуваат мобилизација на сите бивши офицери Македонци... Потоа се приготвува прогон во логори во прв ред на Евреите, Власите и таканаречени „неблагоденствени Срби“. За да се спречи масовно одење во партизани, мо-

же да дојде до општа мобилизација. Исак, веднаш во што поголем број треба да ги извлекуваме од градот. Евреите.

ИСАК: Знам. Но, многумина од тие луѓе веруваат дека министерот за внатрешни работи Гарбовски не ќе дозволи депортација.

ЈОВАН: Акцијата наша ќе продолжи.

КОСТА: Мислиш на извлекувањето на Евреите?

ЈОВАН: На Евреите и на...

Јован не ја довршува реченицата. Однав-
вор, под нечии стапалки, се слуша чкртање
на песок и ситен камен. Јован се подгрбавува
и од под пазува извлекува револвер. И Коста
и Исак. Леко е со приготвена бомба в раце.

ЛЕКО: Откриени сме. Провала.

ЈОВАН: Тивко. Засолнете се. Ќе се бо-
риме.

Чекорите бавно и нерамномерно се доб-
лижуваат до вратата на кланичната хала.
Бавноста на чекорите е и бавност на времето.
Како да не одминува. Четворицата се со
свртено оружје кон вратата која полека, со
крцкот, се отвора долго и стравотно. И дури
сега може да се види дека во рамката на
отворената врата стои Јанко Подгорник. Блед

е, небричен, се потпира на стап. Илегалците немо го исчекуваат, а тој, накуцувајќи, полека влегува во халата.

ЈОВАН: Јанко! Жив си!

ЈАНКО: (како да сака да се насмее) Што е, ти личам на воскреснат мртовец.

ЈОВАН: Сепак, верував дека си жив. (Кон Леко) Излези и провери да не го следел некој.

Леко истрчува од халата. Јанко гледа по него.

ЈАНКО: Уште ли ми е лут што го удрих на станицата.

ЈОВАН: Не знам. Не верувам.

ЈАНКО: Морав тоа да го сторам. Ме следеа. На тој начин го извлеков. Него и себеси.

Јанко е со последни сили. Се држи иако е во треска. Тешко зборува.

ЈАНКО: Носам инструкции. Во градов се зајакнуваат блокадите другари, ќе мораме да организираме префрлување на група наши раководители. Насока – западниот дел на Македонија.

ЈОВАН: Тоа ли е сè?

ЈАНКО: Не е. (Му приоѓа, лице до лице. Зборува тивко.) Ти можеш да знаеш. (Го фаќа под рака и го води подалеку од другите

двајца) Претстои формирање на ЦК на Македонија.

Тој бездруго има уште нешто да каже. Но преку лицето му минува грч на болка. Се занишува и паѓа. Јован клекнува над него. Му ја поткрева ногавицата и гледа крвава преврска на ногата.

ЈОВАН: Требаше да претпоставам. Ранет е.

КОСТА: Што ќе сториме?

ЈОВАН: Ќе го пренесеме на посигурно место. Ќе треба санитетски материјал, превивки и друго.

ИСАК: Преку Нора Леви. Татко ѝ е апотекар.

ЈОВАН: Повикај го Леко.

Лицето на обесвестениот Јанко е покриено со мртовечко бледило. Како да не е жив.

22. АПТЕКА

Тоа е една од оние стари аптеки со мал простор но чиста и средена. Внатре неколкумина мажи и жени чекаат да бидат услужени од Самуило и Нора Леви. Влегува Леко и застанува зад последниот купувач. Самуило само под око погледнува и продолжува да работи. Нора му приоѓа на Леко.

НОРА: Повели, ти треба нешто?

ЛЕКО: (Ќ подава парче хартија) Сè е напишано.

Нора ја зема хартијата и останува изненадена. Ги врти очите кон Леко.

НОРА: Ова не е рецепт, Леко. Навистина што ти треба?

ЛЕКО: Сè што му е нужно на ранет човек.

НОРА: Ти? Ранет си?

ЛЕКО: Друг. Те молам пригответи го тоа. Итно е.

Самуило Леви не може ништо да долови од тивкиот разговор. Пакувајќи некакво шишенце, откосо погледнува кон Нора.

САМУИЛО: Да го погледнам рецептот, Нора.

НОРА: Веќе го погледнав, татко. Сама ќе

приготвам што треба.

Оди во друга просторија. Ненадејно во аптеката влегува агентот Луков и со сигурен чекор, не пребрзо, му приоѓа на Самуило. Препознавајќи го, Леко се врти и ја напушта аптеката.

САМУИЛО: (Кон еден муштерија) Повелете, вие сте на ред.

ЛУКОВ: Не возбудувајте ме со такви суматохи. На ред сум јас и – фертих!

САМУИЛО: Имате ли рецепт, господине?

ЛУКОВ: Рецепт сум јас. Имате ли бајдер?

САМУИЛО: Бајдер! Не знам што е тоа?

ЛУКОВ: Бајдер, германски аспирин.

САМУИЛО: БАЕР! Во аптекава сè е попишано. За сè е нужен рецепт.

Од другата просторија излегува Нора. По погледот на татко ѝ знае дека новодојдениот не е обичен купувач.

НОРА: Време ми е за болница. Дежурна сум. Догледање, татко.

Излегува од аптеката со пакетче. Луков гледа во неа.

ЛУКОВ: Помошничка?

САМУИЛО: Керка. Кога е слободна ми помага.

ЛУКОВ: Од Мојсеј навака, вам секој ви помага. Ќе ја вратам, таа да ме послужи без рецепт.

Поаѓа кон вратата.

САМУИЛО: Вратете се, господине. Ќе ви дадам што барате.

Луков не го слуша. Излегува.

23. УЛИЦА

До забрзаната Нора приоѓа Леко и ѝ го позема пакетот од раце. Луков оди кон нив.

ЛУКОВ: Застанете што е во тоа пакетче?

Им приоѓа со лице на човек кој стои пред некаков успех. Ја подава раката.

ЛУКОВ: Пакетчето. Дај!

ЛЕКО: Со кое право? Кој сте вие?

ЛУКОВ: Да речеме дека сум инспектор по народно здравје. Или помило ќе ти биде да знаеш дека сум од полицијата? Ајде, не чекај!

Сфаќајќи ја опасноста, Леко го удира Луков, во миг кога тој ја подава раката кон појасот. Леко ја оттурнува Нора.

ЛЕКО: Нора, бегај!

Трча за да го повлече паднатиот агент по себе. Луков го вади револверот и пука по Леко. Втор, трет истрел. Оние што се во близина се разбегнуваат. Август Рицман, кој се нашол тука ѝ приоѓа на Нора.

АВГУСТ: Не стој. Појди со мене.

Агентот трча. Случајно или со цел, човек на натоварена кола со полни каци го свртува коњот кон тротоарот, пред агентот. Тој заста-

нува и отстапува, од една каца во лак се пробива, шурка вино.

ЛУКОВ: Проклет, ломбаку. Ќе те убијам.

Мотоцикл со приколка и со двајца бугарски полицајци, се запира крај колата.

МОТОЦИКЛИСТОТ: Што е, што се случува?

ЛУКОВ: Побрзајте по бандитот. Фатете го или убијте го.

Мотоциклот поаѓа и влегува во сокак во кој е Леко кој сфаќа дека тоа може да му биде крај. Ја вади од џеб „крагуевката“. Во мирен чекор, наеднаш се завртува и ја фрла кон мотоциклот, во мигот легнувајќи. Пеколна експлозија го отфрла мотоциклот кој удира в сид. Полицајците се мртви. Леко продолжува да бега.

Август Рицман и Нора Леви ги слушаат чекорите на агентот зад себе. Далечината помеѓу нив се намалува.

НОРА: Ненужно ќе страдате. Тој оди по мене.

Сиот задуван, Луков ги стасува. Десната рака со револверот му е во џеб.

ЛУКОВ: Застанете. Слушате ли, вам ви зборувам. Застанете.

АВГУСТ: Зошто, што имаш ти со нас?

ЛУКОВ: Таа ќе ти каже. (Кон Нора) Кој беше оној што избега?

НОРА: Тој бараше лекови. Не го познавам.

ЛУКОВ: Го познаваш и ќе кажеш кој е што е. А ти, што мостра си?

АВГУСТ: Таа ми е внука.

ЛУКОВ: Евреин?! Каде ти е знакот? Или ќе кажеш каде што треба. Името?

АВГУСТ: Овој господин ќе знае кој сум. Покажува на поручникот Ерих кој им се наближува од спротивната страна на улицата. Август му приоѓа и ја симнува шапката со вроден манир, во знак на поздрав.

АВГУСТ: Ве молам да ми помогнете јас сум германски државјанин. Овој господин се смета за власт и ѝ додева на мојата внука.

ПОРУЧНИКОТ ЕРИХ: Што се обидува?

АВГУСТ: Да ја одвлече со себе.

ПОРУЧНИКОТ ЕРИХ: Сте му дале ли некаков повод?

НОРА: Никаков. Не го познавам.

ПОРУЧНИКОТ ЕРИХ: (Кон Луков) Сврти се и чекори.

ЛУКОВ: Не ве разбирам. Не смеете да

им верувате јас сум од полицијата.

ПОРУЧНИКОТ ЕРИХ: Што дрдори овој?

АВГУСТ: Љубопитен е дали сте вие од полицијата.

ПОРУЧНИКОТ ЕРИХ: Ќе ти кажам кој сум. Напред, пред мене.

Се поздравува со Август и Нора и го присилува Луков да оди пред него.

АВГУСТ: Ќе откријат брзо дека се измани. Да побрземе. Во градот имам своја мансарда.

24. ПОЛИЦИСКИ ДВОР

Зад лицето на зградата во која е сместена полицијата на градот, се простира широк двор врзан со оградата со неколку влезови, а со улицата преку широка врата за возила. Во тој двор, на зацврстен подиум од над метар, косо е поставена широка птица, со едниот крај, со другиот доближена до земја. Неколку полицајци и агенти стојат настрана, крај нив е фотограф со апарат на ногари. Во продолжение на подиумот на земја лежат петмина затвореници со лисици на рацете, еден до друг зафаќајќи простор од над два метра.

Полковникот Гаргов, на кошула и гологлав, седи на тежок мотоцикл. Од зградата во дворот доаѓа Крум. Не се решува да му се доближи на полковникот.

Гаргов ја пали машината и од залет се искачува на штицата, прелетувајќи ги легнатите веднаш, иако колебливо, му приоѓа Крум.

КРУМ: Речено ми е да ви се јавам, господин полковнику.

Гаргов не му обраќа внимание. Го стивнува шумот на машината и бара со поглед

некого меѓу агентите.

ГАРГОВ: Симчев, уште тројца!

Агентот Симчев со трчање оди кон една од вратите на зградата. Гаргов, свесен дека го фотографираат, седи на моторот неподвижен, во горда поза.

КРУМ: По ваша наредба, полковнику.

Симчев се враќа со тројца затвореници чии раце се во челични лисици. Тој и уште еден ги присилуваат затворениците да легнат крај другите петмина пред подиумот. Гаргов со рака им дава знак на полицајците да се тргнат. И уште еднаш мотоциклот со голема брзина минува по штицата и во лак прелетува над осумте затвореници. Ревот на машината престанува. Еден полицаец го прифаќа мотоциклот, друг му ја придржува блузата на Гаргов да се облече.

ГАРГОВ: За идната среда – дванаесетмина.

СИМЧЕВ: Раз-рам,... дин! ... дант!

Закопчувајќи се, Гаргов минува крај својот агент Крум, само за миг, студено, погледнувајќи го.

ГАРГОВ: Дојди по пет минути кај мене, горе.

Дотрчува Симчев и застанува мирно.

СИМЧЕВ: Командантот на германската команда полковникот фон Рајнер и капетанот Ханс Брунер најавија посета. Со нив е и господинот Венов.

Гаргов го остава Крум и нервозно продолжува кон влезот на зградата. Затворениците ги одведуваат. Крум нерешително стои. Агентите околу фотографот извикуваат по него: Крум, ком фотографирен...Раз-два, раз-два, ајде, за помен... Заеби, не те слуша...

КРУМ: (За себе, со стиснати усни) Ебете се. (Гласно) И не ве слушам.

Влегува во зградата, минувајќи го дворот со чекор на навреден човек.

25. КАБИНЕТОТ НА ГАРГОВ

Крум се искачува по скалите на првиот кат. Застанува пред една голема, со кожа тапацирана, врата. Откако добива потврден одговор на чукањето, влегува. Во својот кабинет, зад маса со акти, седи Гаргов. Помеѓу обајцата на килимот лежи голем волчи пес.

ГАРГОВ: Неверојатен настан, наш агент в затвор! Оној што Луков го гонел убил двајца наши луѓе и се изгубил. Еврејката на слобода, полицаец под катинар. (Налутено чекори по кабинетот, потоа зема акт од масата) Извештај на Гестапо. Нивен, не наш! Еврејката се вика Нора Леви, болничарка, ќерка на аптекар. Некој од нас за сè ги навестува. Не ли си ти тој, господин Крум?

КРУМ: Јас сум ваш човек, не на Гестапо.

ГАРГОВ: Крум, Крум. А ако Гестапо го најде пред нас оној што избега од хотелот, оној...

КРУМ: Јанко Подгорник.

ГАРГОВ: Тој очигледно е наш непријател. Можеби е еден од главатарите на комунистите.

КРУМ: Тој не може далеку да избега. Го

стегаме обрачот околу него. Вешто го кријат но ќе го пронајдам, господин полковник.

ГАРГОВ: Кој, ти, Луков, твојата група агенти? (Станува нервозен) Пак ќе ме по-срамиш, Крум. Ако некој го пронајде, тоа ќе биде Гестапо.

КРУМ: Ги засиливме блокадите. Лично раководам со акцијата.

ГАРГОВ: Премногу лично? Ова ти е последна доверба што ти ја укажувам. Ќе ти дадам уште луѓе и почни одново. Планот за дејствување достави ми го веднаш.

Во тој момент влегува агентот Симчев го најавува доаѓањето на германските офицери и бугарскиот чиновник. Крум промрморува нешто покорно и излегува. Гаргов покажува на песот што лежи на подот.

ГАРГОВ: Води го на прошетка. Потоа, тренинг. (Кон песот) Ајде, Волф. Ајде, синко.

Подофицерот го изнесува песот од кабинетот. Гостите влегуваат. Гаргов ги пречекува на неупадлив став мирно. Гаргов покажува кон голема маса за состаноци со неколку столови.

ГАРГОВ: Ве молам, господа.

Сите седнуваат.

ЈОЗЕФ: Хер Венов, Ве молам.

ВЕНОВ: Ќе дозволете ли, господин полковнику?

ГАРГОВ: Повелете, молам.

Венов вади од кожена папка документ и станува. Чита.

ВЕНОВ: Овој документ ќе биде прочитан на два јазика. Дозволете.

Капетанот Ханс Брунер се наведнува кон полковникот фон Рајнер преведувајќи ги зборовите на Венов.

ВЕНОВ: „Споразумение по иселването на најпрвин 20.000 Евреи од новите блгарски земи Македонија и Тракија, постигнато междy блгарскија комисар за еврејски вприси Александар Белеви и германскија полномошник Теодор Деникер... След потврждаването чрез Министерскија совет, ште се готват 20.000 Евреи без разлика на возраста и пола за иселване... Акцијата, како помагване на германскија сојузник, блгарската полиција ште ја спроведе на ден 11 март текуштата година. Настојаштето споразумение ште се изготви на блгарски и немски език, а vsаки од тие егземплари важи като оригинал. Софија, 22 февруари 1943 година... Потписани Алек-

сандар Белев и Теодор Даникер.“

Календарот на масата покажува 8.III.1943. Венов вади од папката акт со ист формат и го става пред полковникот фон Рајнер кој седи на другата страна помеѓу своите офицери.

ВЕНОВ: Повелете, господине полковник. Примерок на германски.

ЈОЗЕФ: Се надевам, господине Гаргов, дека со ова сите дилеми и недоразбирања околу овој проблем се минато. Од денес во Еврејското гето ќе ги засилиме и нашите патроли. Ќе не упатите ли во вашиот план?

ГАРГОВ: Планот за таа акција под шифра „Виа Долорес“, веќе ви е доставена. Сепак...

Гаргов станува и оди кон големата карта на градот закачена на сид.

ГАРГОВ: На овој дел на градот, помеѓу реката и старата тврдина, лежи населбата на Евреите. Сите пристапи ќе бидат блокирани.

ХАНС: Најважно е никаква информација да не допре до нив до моментот на блокадата. Да не се случи...

ГАРГОВ: На што мислите, капетане?

ЈОЗЕФ: И јас сум љубопитен?

ХАНС: Случајот со болничарката, мислам. Во тој момент засвонува телефонот. Гар-

гов ја подига слушалката на „специјалката“.

ГАРГОВ: Да, молам. За вас господине фон Рајнер.

Полковникот Јозеф фон Рајнер доаѓа до телефонот и ја зема слушалката.

ЈОЗЕФ: Полковникот фон Рајнер зборува.

Полковникот внимателно слуша, неколкупати потврдувајќи. Со пцост, луто фон Рајнер го затвора телефонот.

ЈОЗЕФ: Кукавица! Бедник!... Непријатна вест, господа. Денес, во градската болница, се самоубил мајорот Рихард Стен. Срамота. Германски војник самоубиец!

ГАРГОВ: Се самоубил! Невозможно.

ЈОЗЕФ: За жал. Се обесил на гајтан од завеса. Засега бараме да се провери персоналот на болницата... случајот ќе го преземете вие капетане Брунер. Тоа е исклучиво наша работа. Господа, догледање.

Смуртен го напушта кабинетот, капетанот излегува по него.

26. ЦИГАНСКО МААЛО

На многуте призрачни сцени во тие дни, им се придружува уште една. Од страничен сокак на циганско маало кое е врзано со стрмна улица извира маса на Цигани, дрипави мажи и жени, меѓу кои има и по некое полуголо и босо дете. Тие играат во занес на дрогирани медиуми, а пред сите стар Циган влече амалска кола на која е мртвовечки сандак. Тројца се со инструменти, три виолини. Како во морничава комедија еден од Циганите, со стар цилиндер на главата, всушност бос и најдрипав од сите, движејќи се ритмички, пее. Во тој необичен обред, додека од куќарките се приклучуваат и други Цигани, песната е опивна и носталгична, спротивно од изгледот на толпата која изгледа како преисториска предодница на денешните панкери: на нив синцири, обетки, кожени окови на рацете, како карикатурист да претставува драма што по потег и сфаќање може да му е својствена само на еден Гоја. Самата мелодија, како создадена да ја изрази човековата тага, го притајува комичниот јазик на зборовите:

СТАРИОТ ЦИГАН:

(Пее) „Му нема, дае. Гол земја му чека.
На шалди лум и ракија манге.
Му носи, леле, в гроб голема река.
Мо гробо рандеву. Уџуралма.
Чавален, куравте животи,
куравте животи, Ромален,
куравте се.“

Како да е од некој друг свет, со свои сфаќања и под хипноза на пагански закони во кои гротеската и е блиска на смртта, отсутни и навидумполудиви, Циганите играат поземајќи еден од друг шише од кое пијат „задуша“. Процесијата може да е и атавистички чин и протест заради обесправеноста и третманот на пониски суштества и балкански парии. Напред, пред количката, Пако носи венец од изабани папирни цветови и самиот, бос и мал, сега некако со старечко лице, и во игра според тактот на песната.

ПАКО:

„Му нема цвеќе. Црн земја му зема...
И гроб му кука и веќе му нема...“

Детскиот крик низ песна се претопува во рефренот:

„Чавален, куравте животи...“

Делувајќи како куп месечари изврзани со меланхолични нишки на акорди и прифаќајќи ја последната строфа, Циганите стасуваат до стрмната улица и ја сечат, можеби и без да сакаат, да му го попречат патот на автомобилот што се запира.

СИТЕ:

„Му нема цвеќе. Пеј со солзи, дае.

Куравте песна и куравте живот.

Жално труп е но да пие знаел

и без мезе ракија од сливо.“

Рефрен.

Освен возачот, во автомобилот се Јозеф фон Рајнер и капетанот Ханс, првиот на задното седиште, вториот напред, крај возачот. Се враќаат од состанокот со бугарската полиција. Пред нив, како во рамка да оживува слика, лицата на живите луѓе прилегаат маски.

ЈОЗЕФ: Што е ова, демонстрација?

ХАНС: А и ако не е, веќе станува тоа.

ЈОЗЕФ: Ханс, покажи им како стравот отвора пат.

Ханс го спушта стаклото на автомобилот од својата страна и крева автомат. Рафал ја покрива музиката на трите виолини и песната што се претопува во крици. Во паниката, додека Циганите бегаат на сите страни, напуштената количка со сандакот се спушта по стрмната улица. Подолу, менејќи го патот, удира во сид. Капакот на накривениот сандак се поткрева и од него се спровира мртва рака со извртена дланка кон небото. Патот е слободен и автомобилот поаѓа. Циганот со цилиндер, што пееше зад количката со сандак, со крената рака им се заканува на оние во автомобилот и Ханс, навртувајќи го автоматот кон него, испукува рафал. Како отфрлен, Циганот треснува на земја. Тој Циган е оној што еднаш свиреше во крчмата „Ропотамо“.

ЈОЗЕФ: Хер, Брунер, хер Брунер... Очекував дека ќе го придушите својот инстинкт за убивање.

ХАНС: Жалам, хер полковнику. Ми се стори дека тој сака да фрли нешто на нас. Ни јас не ја сакам нивната коњска крв.

ЈОЗЕФ: Не сакате да ја пиете?

ХАНС: (Воздржано насмевнат) Не сакам да ја пролеваам.

ЈОЗЕФ: Ја видовте ли онаа рака што висеше од сандакот? Како сеач кога чека дожд.

ХАНС: Циганите никогаш не биле сеачи. Крадци се, измамници. Секогаш и сегде.

Автомобилот се оддалечува.

Крај убиениот стар Циган клечи само Пако, сиот во солзи. Убиениот е негов татко.

27. КАФЕАНА „РОПОТАМО“

Никола седи во кафеаната со ретки гости. Гледа во своите раце кои треперат. Доаѓа стопанот и остава пред него чаша со пијалок, крај празна чаша.

СТОПАНОТ: Двоен коњак за вас.

НИКОЛА: Нарачав?

СТОПАНОТ: Ви нарачаа. Еден ваш поз-
најник, машинист.

Покажува со рака. Никола погледнува на таа страна. Од соседната маса му наздравува машинист. Пред него чаши и железнички фенер. Веќе станува и поаѓа кон Никола, со чаша в раце.

МАШИНИСТОТ: Наздравје.

НИКОЛА: Сме пиеле ли негде заедно?

МАШИНИСТОТ: Не, докторе. Вие пред две години ја спасивте жена ми. Тумор. Вие, со нож.

НИКОЛА: Со нож! А сум ти расправал ли некогаш за сите ножови на светот? (Ја празни во две голтки чашата) За билион ножеви, од првиот човек до денес. Седни. Човекот ножевите треба да ги избрише од животот. Како што мене ме избришаа од мојот нож. Еј, газда, сипи.

МАШИНИСТОТ: Не ве разбирам.

НИКОЛА: Ни самиот не се разбирам. Денес, на својот роденден умрев. Ме уби веста за мојата смрт.

Машинистот вади од својот џеб бледа и стуткана слика.

МАШИНИСТОТ: Еве ја, со децата. А јас не ви верував, лажат докторите, говореа.

Никола е пијан, повеќе од тоа разочаран. Го прекинува машинистот.

НИКОЛА: Пријателе, ние ја носиме лажата со себе и едно не знаеме: дали не одржува таа во живот или ја негуваме да ја забрзаме својата смрт.

Ја врти сликата кон светилката.

НИКОЛА: Нели и е името Марија... на твојата жена?

МАШИНИСТОТ: Марија е светица, богородица. А мојата – змеј!

НИКОЛА: (Тихо) чекај за друго зборував. Не прашав за тоа. Имаат ли твоите деца памучен палјачо? Не, не тоа. Друго. Да запеме за мојот роденден?

МАШИНИСТОТ: Да завивам. Како?

НИКОЛА: Сеедно. Како машина, како вжештена машина. Напи се и пишти.

Машинистот само малку време се двоуми. Потоа крева глава и зинува. Жилите му се напнуваат на вратот. Долго и продорно завива.

Им приоѓа стопанот. Исплашен е.

СТОПАНОТ: Престанете. Германецон се заканува. Го убиле брат му на фронт. Може и да пука.

НИКОЛА: Брат му? Добро, донеси коњак, за двајца. Пеј, пријателе.

СТОПАНОТ: Германецот е пијан. Слушнавте, брат му е мртов.

НИКОЛА: Тие и како мртви чекорат зад својата Марија.

Подбивно пее за Лили Марлен. Гласот на Германецот како крик се слуша.

ВОЈНИКОТ: Шва...ајн!

Никола продолжува да пее, додека машинистот и стопанот се тргаат од масата. Во кафеаната влегува Отец Симеон. Застанува кај вратата. Пијаниот војник го вади револверот и се ниша кон масата на Никола.

ВОЈНИКОТ: Швајн... Ду бис швајн... Шварц швајн...

НИКОЛА: Ти, црнечка свињо... Лошо те преведувам, човеку. Црна свиња, тоа нели?

Ти... си... црна... свиња...

ВОЈНИКОТ: Швајн... Ти... Ќе те убијам, проклет да си. Ќе те убијам.

Од зад грб му приоѓа на војникот Отец Симеон.

ОТЕЦ СИМЕОН: Камарад... Их бин камарад... Погледни. Злато. Голд.

Германецот се врти кон Отец Симеон кој стои со златна табакера во рацете.

ВОЈНИКОТ: Што сакаш? Зошто се мешаш?

Отец Симеон му ја тутка табакерата во слободната рака и само малку се врти кон Никола.

ОТЕЦ СИМЕОН: Бегај. Ќе го смирам. Сочекај ме надвор. (Кон Германецот, додека Никола станува од својот стол) Земи, мајн брудер... Чисто злато.

Никола е веќе кај вратата. Излегува во ноќ и во злокобна тишина.

28. УЛИЦА

Никола е на улица. Се мачи да оди без нишање. Минува крај сидови на куќи во кои нема светлина. Го стасува Отец Симеон и чекори напоредно со него.

ОТЕЦ СИМЕОН: Зошто оној Фриц сакаше да те сплеска?

НИКОЛА: Не знам. Бев пијан, пијан сум. Не верувам дека предизвикував.

ОТЕЦ СИМЕОН: Не верувам дека не си предизвикувал.

НИКОЛА: Како што сакаш, Оче.

ОТЕЦ СИМЕОН: Престани да се шегуваш. Цело попладне те барам по крчмиве.

НИКОЛА: Ме бараше да го прославиш мојот роденден? Или твојот. Еден умира друг се раѓа. Зошто си ме барал?

ОТЕЦ СИМЕОН: Лекар си. Му требаш на брат ми.

НИКОЛА: Денес ме исфрлија од болницата. Нека најде некој друг. Или се шегуваш.

ОТЕЦ СИМЕОН: Не, тој те бара тебе. Те чека.

НИКОЛА: Пијаниот не е ништо, Оче Симеоне. Не е ни лекар. Ако не му е празен џе-

бот, нека побара друг.

Изнурувајќи од мракот, им приоѓа Јован.

ЈОВАН: Вие сте Никола, хирург?

НИКОЛА: Бивш хирург. А кој сте вие?

Отец Симеон полека заостанува зад Јован и Никола.

ЈОВАН: Се работи за несрекен случај, докторе. Треба да помогнете.

НИКОЛА: Немам право на пракса. Дипломата ми е одземена.

ЈОВАН: Сеедно. Ризикот го преземам јас.

Никола молчи. Сепак чекори крај илегалецот. Сè подалеку се. Се изгубуваат низ влез па повеќекатница.

29. ТАВАНСКА ПРОСТОРИЈА

Никола и Јован излегуваат од лифт кој застанува на последната своја спирка. Околу нив е мрак.

ЈОВАН: Тука сме. Стасавме.

ГЛАСОТ НА КОСТА: Со тебе ли е, Јоване?

ЈОВАН: Со мене. Да влеземе, докторе.

Влегуваат во слабо осветлена просторија која повеќе е таван со ветвоштини, отколку живеалиште. Подот крцка кога им приоѓа Исак. Сите тројца одат кон лежиште на кое е Јанко. Тој е во треска, јачи. Не знае што се случува.

НИКОЛА: Што му е?

КОСТА: Немаме друг избор, докторе.

НИКОЛА: Ногата треба да се исече над коленото. Тоа може само в болница.

КОСТА: Сè што е нужно, имаме овде. Ќе ни помогнете сакале или не...

ЈОВАН: На наша одговорност. Се надевам дека тоа ви е доволно.

НИКОЛА: Не е. Имате ли ракија?

Тројцата илегалци зачудено се погледнуваат. Никола се насмевнува.

НИКОЛА: Не за мене. За него. Спремете топла вода, сапун. И почнете да го опивате.

Го симнува мантилот и го фрла на стол. Го симнува и џакетот. Ги засукува ракавите на кошулата. Исак зема од кумбе лонец со вода и ја сипува во леген. Му подава сапун на Никола. Тој се мие.

НИКОЛА: Стегнете му ја ногата над коленото. Ќе се обидам.

Јован и Леко го држат ранетиот, а Никола ја започнува операцијата. На лицето на Исак видливо се оцртува ужас. Тоа чувство не можат да го сокријат ни останатите.

НИКОЛА: Ја чувствува болката. Држете го со повеќе сила.

Не вртејќи се, му го подава скалпелот на Исак.

НИКОЛА: Пилата. (Ја позема пилата) Пригответе ги превивките.

Јанко опијанет во полусвест, се обидува да се ослободи од рацете на Јован и Коста. Тие со напор го држат. Од челата им избива пот. Се слуша стружење. Пред да се онесвести, Јанко со крик ја искажува болката. Операцијата е завршена. Никола ја превива раната. Никола ги измива рацете и

ги спушта ракавите на кошулата.

НИКОЛА: Храбри сте, на вакви како мене не му се доверува живот. Можев да му ја исечам здравата нога.

Го облака џакетот, го позема мантилот.

КОСТА: Каде? Започна полицискиот час. Останете со нас.

НИКОЛА: Ќе се спроврам некако до моето дувло.

Поаѓа кон вратата. Јован му приоѓа.

ЈОВАН: Како да ви се одолжиме?

НИКОЛА: Со коњак. Кога ќе се сретнеме пак.

Јован му подава револвер.

ЈОВАН: Земете. Валтеров може да ви се најде.

НИКОЛА: Да се самоубијам ако оној не преживее. Затоа ли?

ЈОВАН: За секој случај, докторе. Болниот не можеме да го оставиме без надзор. Ќе ни требате, вардете се.

Никола го зема „валтерот“ и го става в џеб. Јован го испраќа до лифтот.

30. МАНСАРДА НА АВГУСТ

Внатре е сè сиротински наместено: кревет, маса со неколку столови, лимена печка, гол крцкав под. На сидот фотографии од циркуски живот. Крај печката седи Август Рицман и свири на окарина, дувачки инструмент од печена глина, зад него потпрена на сид, стои Нора Леви. На вратата се слушати тивко чукање. Август Рицман престанува да свири и се исправа. Нора е исплашена.

НОРА: Полицијата?

АВГУСТ: Полицијата не тропа на вратите тивко. Дека живеам во оваа мансарда знае само еден – Никола.

Тропањето се повторува. Август Рицман оди кон вратата.

АВГУСТ: Кој е?

НИКОЛА: Гестапо.

Нора Леви е исплашена. Август Рицман е насмевнат. Ја отклучува вратата.

АВГУСТ: Тој е. Не плаши се.

И го пропушта Никола да влезе во мансардата. Додека Август ја заклучува вратата, Никола зачудено гледа во Нора.

НИКОЛА: Нора! Зошто си овде?

АВГУСТ: Ја гонат. Ы избега на полицијата.

Никола и се доближува на нора. Таа изгледа како преплашено дете. Меѓу нив е возможен секаков разговор. Сè уште се гледаат молкум. Август Рицман приоѓа. Се обидува на ситуацијата да не ѝ даде значење.

АВГУСТ: Од каде вака неочекувано? Пред неколку дни мислеше дека ме опседнуваат халуцинации.

НИКОЛА: Кога сокриваше ранет човек.

АВГУСТ: Сè уште не ми веруваш. Тој навистина беше во мојата циркуска кола.

НИКОЛА: Ќе ми веруваш ли ти дека на тој човек вечерва му ја исеков ногата?

АВГУСТ: Го најде?

НИКОЛА: Ме најдоа мене. Пречесниот Симеон и уште некои.

Никола се врти кон Нора.

НИКОЛА: Нора, не ќе можеш долго да останеш овде.

НОРА: Која сестра ви е доделена?

НИКОЛА: Пенужно. Ме исфрлија од болницата. (Кон Август) Треба да ја извлечеме. Престои рација.

АВГУСТ: Како ќе ја извлечеме?

НИКОЛА: Пречесниот. Најди го. Тој сè знае и сè може.

НОРА: Дали можеби знаете што е со моите родители, со сестра ми.

Никола е без одговор, а Август се обидува пак да му даде на разговорот поинаков тек.

АВГУСТ: Да донесам ли?

НИКОЛА: Што?

АВГУСТ: На обајцата ни треба. (Од еден долап извлекува шише со ракија) ќе свртам до аптеката. Нора, имаш ли порака за татко ти?

НОРА: Порака? Доколку е тој таму и доколку е жив.

Август Рицман го зема своето излитено долго палто и излегува.

Никола ја заклучува вратата зад него. Се враќа кон Нора. Нежно со врвот на палецот ѝ ја брише солзата од бледото лице. Но, веќе не може да ѝ го запре липањето. Нора го потпира лицето на неговите гради. Откривајќи притаена желба кон таа девојка, Никола ја прегрнува. Дури сега може да се забележи дека ни Нора не била рамнодушна кон него. Започнува неочекувана љубов. Без да забележи Нора, Никола го вади револверот што му го даде Јован и го подвлекува под душекот на миндерот зад себе.

31. ВАРИЕТЕ „ВЕНУС“

Салон со седиште и бина. Водени од клави-
вир, на бината имаат проба неколку танчерки.
Се игра „кан-кан“ или нешто слично од по-
четокот на четириесеттите години. Во пр-
виот ред е Гал Хофман. Ја следи пробата.

ХОФМАН: Јулика, Елза потемпера-
ментно. (Се врти кон Август Рицман) Кој
сте вие?

Август Рицман штотуку застанал зад пр-
виот ред на неколку чекори од Гал Хофман.
Молчи. Гал Хофман станува и му приоѓа.

ХОФМАН: Ова е интерна проба, како
влеговте?

АВГУСТ: Крвта, господине. Крвта ме
довлече.

ХОФМАН: Значи вариетето е вашата
страст. (Иронично) Голи нозе, едри цицки.
Тоа ја предизвикува вашата крв. Германец?

АВГУСТ: Минхенец, хер. Моето име
ништо не ќе ви каже, сепак дозволете да
се претставам – Август Рицман, клоун во
некогашниот циркус „Олимпија“.

Клавирот престанува да свири. Гал Хоф-
ман се врти кон бината.

ХОФМАН: Тео, пробајте со бугарската пеачка што се нуди. (Кон Август, наеднаш приспомнувајќи си на неговото име) Август Рицман! Господине, ако сте вие тој, јас сум ви се восхитувал во младоста. Можеби... (Размислува) Настапувате ли негде?

АВГУСТ: Нигде. Поправам стари велосипеди и од тоа живеам.

ХОФМАН: Сешегувате. Вие како Германец сте високо над оние што имаат велосипеди.

Пеачката на бината, придружена од клавирот почнува да пее романса на бугарски.

ХОФМАН: Господи, какви се овие солзливи балкански песни!... (Гласно) Нешто друго, госпоѓице. Нешто друго. Дајте песна што ќе нè возвиши. Дајте некоја ваша „Лили Марлен“. (Кон Август) Приготвуваме претстава за војската и цивилната власт на градот. Придружете ни се.

АВГУСТ: Одамна не сум настапувал. Не сум веќе оној што може да ве возвиши!

ХОФМАН: Ја помнам вашата точка „Музикален петел“. Како би било...

АВГУСТ: Тромав сум, стар. Сè ми е тешко.

ХОФМАН: Претчувствувам дека со вас ќе ја збогатиме програмата. Седнете. Ќе ја про-

следиме пробата и ќе разговараме. Ве молам.

Гал Хофман покажува на седиштето и седнува по Август. Бугарската пеачка уште е на сцената.

ХОФМАН: (Гласно) Доволно е, госпоѓице. Тео, дај го Росини... „Крадливата страчка“.

Пеачката си оди. Тео ја започнува увертирата од операта на Росини.

ХОФМАН: Мислам дека не се мамам, хер Август. Ова е, нели?

АВГУСТ: Да, тоа е почетокот на „Музикалниот петел“.

Гал Хофман задоволно се насмевнува.

32. СТАНОТ НА НИКОЛА

Во својата соба, достатно несредена да се види дека не ја одржува домаќинска рака, Никола е крај маса која го дополнува безредието. Небричен е, со отсутни очи, пред него шише и полна пепелница. Се слуша претпазливо тропање на вратата. Тој најпрвин како да не слуша, потоа, кога тропањето се повторува, ја крева главата.

НИКОЛА: Влези. Отклучено е.

Марија ја отвора вратата и влегува нерешително, со чувство на некоја отуѓеност помеѓу неа и Никола, на некаков еквивалент на состојбите што ги претчувствува повеќе со крв отколку со мисла.

НИКОЛА: Не ти се надевав. (Погледнува на рачниот часовник) Не вака доцна, десетина минути пред полицискиот час.

Марија како да нема одговор. Се доближува до масата, шишето е под снопот на светлина, во пепелниците чади неизгасната цигара. Никола веќе пали нова цигара.

МАРИЈА: Славиш? Или ги задушуваш старите спомени.

НИКОЛА: Спротивно... Ги разбудувам.

Откако го оставила мантилот на закачалка, Марија го зема шишето и го празни во умивалникот кој на собата и дава изглед на кујна.

НИКОЛА: Честитам, искрено честитам. Во анализите на медицината некој ќе запише: млада добродетелка спасила пропаднат хирург од делириум... Се сретнуваш ли уште со него?

Марија е во движење, ја средува собата.

МАРИЈА: Соземи се. Не сум на исповед. И не мени ја темата.

НИКОЛА: Во ова и нема тема. Само прашање.

МАРИЈА: Не требаше да дојдам. Пијан си.

НИКОЛА: Навистина, зошто дојде? Не требаше тоа да го сториш ни порано. Можеше да останеш со него.

МАРИЈА: Навистина си пијан. Можеби на Еврејката ѝ е сеедно дали на некој хирург му се тресат рацете. Ти ја криеш?

НИКОЛА: Поднесувај ме, Марија, без љубомора. Знаеш ли кој е Питер Лоре? Мал дебел шашлив монструм од некогашните холивудски филмови. Но ни таквите монстру-

ми не пиеле еврејска крв.

Со мртвечка насмевка на лицето, Никола станува и наоѓа зад книги на полица шише. Си ја полни чашата.

НИКОЛА: Ќе ми се придружиш ли? Богословот не ќе ме одбиваше. Ќе речеше – благослови, оче, и избави нас од лукаваго...

МАРИЈА: Се видов со него.

НИКОЛА: (Лажно изненаден) Навистина! Значи жив е. Само мртвците се таму кај што им е местото. Во вакви дупки. Тој ли ти кажа за болничарката?

МАРИЈА: Ми кажа дека полицијата те демне.

НИКОЛА: И те увери дека ја кријам, дека ми е љубовница?

МАРИЈА: Тоа го чувствувам, без тој да ми каже.

НИКОЛА: Мојата ракија и твојата љубомора? Совршен коктел „а ла Мари-Ник“, со неколку капки на Отец-Симеоновата ит-роштина. На здравје, Марија.

МАРИЈА: Доискажи се, излишна сум?

НИКОЛА: Не, ја играме и ќе ја доиграме фарсата.

МАРИЈА: Ние двајцата?

НИКОЛА: Тројца. Ти, тој и јас.

МАРИЈА: Или четворица. И Еврејката.

Разговорот е натегнат, тежок. Повторно тропање на вратата ги прекинува.

НИКОЛА: Третиот во фарсата. Да го пуштиме да чека?

ГЛАСОТ НА ЛУКОВ: Отворете, полиција!

НИКОЛА: Оној пакет во кошот... Ако ми се случи нешто, однеси го во Рилска 23. Таван. (Гласно) Отворено е.

Во собата влегуваат агентите Крум и Луков. Крум ја разгледува собата. Застанува пред врамена репродукција на сидот.

КРУМ: Рембрант „Час по анатомија“. Да ги продолжев студиите ќе можев да докторирам. Грозна репродукција...

НИКОЛА: Што барате, господине?

КРУМ: Не е тајна. Со тебе, докторе, во болницата, работеше Еврејка.

Повремено, помеѓу речениците, Крум има некакви тикови на лицето што се повеќе чин на афектација отколку што би можеле да се објаснат медицински, тоа се гримаси на човек кој си придава важност и кој се смета дека е над некој друг.

НИКОЛА: (Иронично кон Марија) Во невола сум. Тој ми се обраќа на „ти“. (Кон Крум) И – што?

КРУМ: Ништо особено. Ја бараме.

НИКОЛА: Не барајте ја овде. Полицијата секако знае каде живее таа.

КРУМ: Знае, полицијата сè знае. Но гулапчето летнало од гнездото. Претпоставувам дека... дека може да се крие само кај оној што ѝ е близок.

Никола зема чаша од маса.

НИКОЛА: Не знам кој ја крие. Не сум историчар на уметност и не сум од полицијата. Не гледам сè, без очила сум.

КРУМ: (Ги подместува очилата) Љубовниците не носат очила. Затоа сè многу пати слепи. (Со удар му ја избива чашата од рака) На твоето одделение се обеси германски офицер. Гестапо не трпи такви сведоци. Со нас поблагопријатно се соработува и се останува жив. Каде е?

Никола молчи.

НИКОЛА: Навистина не знам каде е? Лекар сум, не и дошепнувач.

Крум му дава знак на Луков. Овој излегува. Луков се враќа со малата Стела, сестрич-

ката на Нора Леви, со жолт знак на левиот ракав. Крум клекнува крај момичето.

КРУМ: Како се викаш?

СТЕЛА: Стела. (Липајќи) Стела... Стела...

КРУМ: А сестра ти? Не плаши се, само кажи.

СТЕЛА: Нора.

КРУМ: И? Ы го знаеш презимето, нели?

СТЕЛА: Леви... Нора Леви...

КРУМ: Добро, Стела. Овој чичко ќе смисли како да те спаси. (Се исправа)

МАРИЈА: Вие не можете. Тоа е дете.

КРУМ: Ние сè можеме. (Приоѓа на Марија) Докторот одлучува за нејзината судбина понатаму. Пријавени ли сте во оваа квартира? Колку што знаеме, тој живее сам, не со некоја Марија.

НИКОЛА: Вие се познавате?

КРУМ: Ние ја знаеме. (Кон Марија) Зошто сте овде?

МАРИЈА: Го сметате ли тоа за антидржавен акт?

КРУМ: Жал ми е. Ќе морате со нас. (Го зема нејзиниот мантил и ѝ го подава) Повелете.

НИКОЛА: Ќе појдам и јас.

КРУМ: Секако. Јас ќе ја испратам госпоѓицава. Луков, поведи го докторов. (Иронично) Доктор без диплома.

Крум ѝ го придржува мантилот на Марија. Марија го облака мантилот и на излегување го зема пакетот што го спомна Никола.

КРУМ: Што ви е тоа?

МАРИЈА: Не се бомби. Да покажам.

КРУМ: Не треба. Да појдеме.

Излегуваат. Вратата останува отворена.

33. УЛИЦА

Совестен полициски службеник што верува во својата кариера нераскинливо врзана со иднината на режимот на кој му служи, не смее да е лирски чувствителен, но мора да знае дека грубостите им се својствени на примитивните. Грубост? Никако. Во историјата и во митовите итроштината ги менела тековите. Агентот Крум се смета за совестен и мудар. Секогаш и сегде. Зошто тогаш да не ги држи конците на играта во оваа ноќ и на улица, во која е со Марија.

МАРИЈА: Ќе ме пуштите ли?

КРУМ: Што брзате? Ќе појдеме заедно.

МАРИЈА: Вечерва можам и сама.

КРУМ: Можете, знам. Да ве потсетам, веќе е започнат полицискиот час. Во овие часови нашите патроли најпрвин пукаат, потоа прашуваат кој е.

Градот е пуст, куќите во мракот се во неподвижен грч. Во згуснатоста на мракот магливата ноќ се огласува со нивните гласови.

КРУМ: Оној што се зближува со непостојани луѓе, може да страда. Ги мразам не-

постојаните. Тие се талог на животот. Иако ме сметате за мачител, јас сепак ве сожалувам. (Гласот му е помек, поопивен) Но тоа не е великодушие, тоа е човечност. Запомнете секогаш сум на страната на измамените.

МАРИЈА: Се обидувам да ве разберам.

КРУМ: Не ќе ви е тешко. Блиска сте со хирургот. Се сомневаме дека тој ја крие Нора Леви.

МАРИЈА: Не ви верувам. Тоа не би личело на него.

КРУМ: Нашите податоци се веродостојни. Прокуророт на градот е мој близок роднина, во состојба сум да покренам судски процес...

МАРИЈА: Процес, против кого?

КРУМ: Зборуваме за пропаднатиот хирург. Сфатете, само љубовникот може да ја сокрива Еврејката.

Ехо на нивни чекори. Крум настојува чудовиштето на љубомората да ја зграпчи со пипала Марија. Знае: од ембрионот на љубовта се развива спротивноста на таа љубов.

МАРИЈА: Во оваа кука живеам. Доколку не ме водите во полицијата.

КРУМ: Засега не. Ќе ве побарам пак.

Добра ноќ. И размислете за сè.

МАРИЈА: Што ќе биде со него?

КРУМ: Реков, добра ноќ. И, не напуштајте го градот. Уште ќе сте ми потребна.

МАРИЈА: Што значи тоа? Обвинета сум?

КРУМ: Сè уште не. Ви нудам само пријателство. Човечко, не како полицаец. Довидување госпоѓице... Марија.

Марија влегува во зградата во која живее. Крум малку сочекува, потоа со брзи чекори се губи во ноќта. Држејќи го пакетот, Марија се враќа на пустата улица. Скоро потрчувајќи, таа продолжува да ја одминува улицата. Од крајот на улицата се слушаат одмерени чекори на потковани чизми. Марија се засолнува зад трансформатор. Патрола од двајца германски полицајци се ближи. Времето бавно одминува. Кога патролата ќе го одмине местото, Марија ќе продолжи.

34. УЛИЦА РИЛСКА 23

Марија е во улицата што ѝ ја посочи Никола. Оди од кука до кука и го бара бројот 23. Го наоѓа откако со лице ќе му се доближи сосема. Марија минува низ влезот на повеќекатницата и се наоѓа пред лифт, со кој се искачува до познатата врата каде Никола ја изврши операцијата. Со тупаница удира на вратата и чека. Од зад неа се појавува Јован, кој бил зад лифтот.

ЈОВАН: Кого барате?

МАРИЈА: Ви носам нешто.

ЈОВАН: Да не сте згрешиле? Мене ништо не ми е потребно. Што е тоа?

МАРИЈА: Нешто што вие можеби сте барале. Од хирургот Никола.

Јован ја отвора вратата и студено, не без сомневање, гледа во Марија. Влегуваат.

35. ТАВАНСКА СОБА

Марија и Јован влегуваат во просторија со слаба светилка и не многу покуќнина. Јован го зема пакетот.

ЈОВАН: Ако требало нешто да се донесе, зошто самиот не го сторил тоа?

МАРИЈА: Не можеше. Го одведе полицијата.

ЈОВАН: Од каде знаете?

МАРИЈА: Бев кај него кога го одведоа.

ЈОВАН: Вас ве пуштија?

МАРИЈА: Ме пуштија. Очекуваат да пронајдат некого преку него.

Од соба, врзана со просторијата во која се Марија и Јован, се слуша гласот на Јанко.

ЈАНКО: Јоване, кој е со тебе?

ЈОВАН: Останете овде.

Јован влегува во собата. Вратата ја остава отворена. Јанко лежи на железен кревет.

ЈОВАН: Жена. Непозната. Докторот што те... Оној. Испраќа материјал по неа.

ЈАНКО: Каде е тој?

ЈОВАН: Го уапсиле. Ако го притегаат, може и да нè провали.

ЈАНКО: Може. Воведи ја.

Јован влегува и се враќа сам.

ЈОВАН: Ја нема. Отишла.

ЈАНКО: Овде станува прежешко. В зори, треба да се изгубиме. Не смее да има измени во планот за префрлањето.

ЈОВАН: Се сомневаш на неа? Мислиш дека...

ЈАНКО: Во сè се сомневам. Останав без нога, не би сакал да сум и без глава.

Замолчува.

ЈОВАН: Добро. Сега одмори се.

Јанко ги затвора очите. Јован излегува од тој дел на таванот, некогаш преграден за перална или слично.

36. СТАНОТ НА МАРИЈА

Марија стасала до својот стан и се обидува да ја отклучи вратата, но таа е отклучена. Со страв, полека, влегува и, пред да знае кој е внатре, некој ѝ ја затнува устата и ја вовлекува. Вратата ја затвора човекот што ја пречекал. Страв, не предолго: човекот е Отец Симеон.

ОТЕЦ СИМЕОН: Биди мирна. Јас сум.

Ја пушта. Марија се врти кон него и полека се созема.

МАРИЈА: Како влезе? Беше заклучено.

ОТЕЦ СИМЕОН: Знам секакви занаети. Од каде вака доцна? Од кај Никола?

МАРИЈА: Го одведоа. Зошто дојде? Мојот стан можеби го надгледуваат.

ОТЕЦ СИМЕОН: Кој го одведе? Кој беше агентот?

МАРИЈА: Крум... Крум Сарафов. Се сомневаат дека Никола нешто знае за Еврејката од болницата. Ти ја знаеш, мала, со исплашени очи.

ОТЕЦ СИМЕОН: Со истрошени очи. Само тоа ли?

МАРИЈА: Што друго? Ти можеби знаеш нешто.

ОТЕЦ СИМЕОН: Не знам повеќе од тебе. Нешто не ми е јасно, Марија. Како тебе те пуштија?

МАРИЈА: Не знам. Прашај ги.

ОТЕЦ СИМЕОН: Полицијата ќе се обиде да те уценува, да извлече нешто од тебе.

МАРИЈА: Што може од мене да извлече?

ОТЕЦ СИМЕОН: Многу нешто. Те гледав од прозорецон кога дојде, а дојде од спротив-ната страна кај што живее Никола. Не, не зборувај ми дека си била на прошетка. Не ти верувам.

МАРИЈА: Биди појасен.

ОТЕЦ СИМЕОН: Агентите не пуштаат некого фатен со оној кого затвораат. Или...

МАРИЈА: Будала си, Симеоне. Мислиш дека сум го предала. И зошто?

ОТЕЦ СИМЕОН: Љубомората е слепа, Марија.

МАРИЈА: Навистина си будала.

Влегува во бањата и ја затвора вратата.

Отец Симеон се чувствува неудобно заради искажаната недоверба, сомневање. Се доближува до вратата на бањата.

ОТЕЦ СИМЕОН: Не го мислев она што ти го реков.

Се обидува да влезе во бањата. Вратата е

заклучена однатре.

ОТЕЦ СИМЕОН: Верувај ми, не дојдов да те навредувам. (Тишина) Марија, отвори.

Марија ја отвора вратата, стискајќи на голите гради ноќница.

МАРИЈА: Еве сум. Строи го она зошто си дојден. Точно, дојдов од другата страна, од улицата Рилска.

ОТЕЦ СИМЕОН: Зошто оттаму?

МАРИЈА: Однесов нешто што ми даде Никола.

ОТЕЦ СИМЕОН: Тебе ти дал да однесеш нешто на улица Рилска број... кој број?

МАРИЈА: Погоди.

ОТЕЦ СИМЕОН: 23.

МАРИЈА: Знаеш. Ти си ѓубре.

ОТЕЦ СИМЕОН: Не знам јас ништо. Знаам само дека ќе појдеш со мене. Сфати дека во опасност си, можеби ќе треба да го напуштиш градов.

МАРИЈА: Оди си, Симеоне. Или ќе ме присилиш да преспијам во бањава?

Ја затвора вратата и пак се заклучува.

ОТЕЦ СИМЕОН: Добро, ако се предомислиш, побарај ме.

Го зема мантилот и го напушта станот.

37. РИЛСКА УЛИЦА 23

Во повеќекатницата со број 23 на улица Рилска од лифтоот излегуваат двајца: едноногиот Јанко со патерица и со акт-торба под мишка и Јован. На улица се. Пред зградата паркиран такси. Во тој миг два црни затворени автомобили застануваат пред нив. Неколку агенти, меѓу нив Крум и Луков, ги отвораат вратите и истрчуваат од колите со револвери в раце. Јован сфаќа дека ги ловат и вади револвер од џебот. Пука и отстапува пред да биде погоден од куршум на агентите. Таксито не станува. Јован го повлекува Јанко во влезот од куќата и ја затвора вратата. Агентите пукаат но не се осмелуваат да јурнат. Недалеку од нив експлодира бомба што ја фрлил некој од илегалците.

Зад влезната врата Јанко и Јован, обајцата со револвери в раце, се делумно в клопка.

ЈАНКО: Откриени сме. Знаев, некој не предал.

Јован ја подоотвора вратата и фрла уште една „крагуевка“. Пак се засолнува.

ЈОВАН: Ќе се извлечеме... Мораме...

ЈАНКО: Доцна е за мене. Ти бегај не смееме

двајцата да загинеме. Оние јас ќе ги задржам.

Јован се колеба. Погледнува во исечената нога на Јанко.

ЈАНКО: Без патетика. Ти заповедувам. Ти и твојата група треба да го извршите префрлувањето на неколкуте раководители.

ЈОВАН: И ти требаше да си со нив.

ЈАНКО: Требаше. Сега бегај.

Јован му приоѓа на Јанко и го прегрнува. Јанко му подава кожена торба со документи.

ЈАНКО: Носи ги документите. Со среќа.

Јован се свртува и потрчува. Се губи низ спореден излез на зградата. Потпирајќи се на патерицата, Јанко доаѓа до лифтот и влегува во него. Ја затвора решетката.

Агентите втрчуваат во зградата, кога лифтот поаѓа, секогаш со одредени звуци во движењето.

КРУМ: По нив!

Тој и другите потрчуваат во басамците и пукаат во лифтот од кој со истрели им одвраќа Јанко. Најбрзиот агент го стасува лифтот на кат и го врти револверот кон решетките. Паѓа од куршум, пред да истрела.

КРУМ: Нема каде да бегаат. Кога ќе ги испразнат револверите, ќе ги фатиме.

Лифтот застанува пред таванскиот дел на зградата. Претпазливо и полека агентите се качуваат по басамците. Јанко излегува од лифтот пукајќи надолу. Оди кон вратата на таванската просторија. Ги испукал куршумите. Последниот удар на револверската игла е во празно. Го фрла револверот и влегува во поранешното скривалиште.

Агентите го слушнале отворањето на вратата и заклучување. Со трчање ги минуваат басамците. Веќе се пред заклучената врата. Пред да преземат што и да било, зад вратата се слуша експлозија. Крум стрела во бравата. Ја отвора со удар на нога и се засолнува зад сид. Во таванската просторија е тишина. Крум, претпазливо, само со едно око, сирнува низ отворената врата. Она што го ослободува и застанува со лице свртен кон просторијата.

КРУМ: Мртов. Се самоубил.

ЛУКОВ: Тој не беше сам. Беа двајца.

КРУМ: Другиот не е далеку. Ќе го бараме. Се враќаат од каде што дошле.

38. СТАНОТ НА МАРИЈА

Со еден од полициските автомобили Крум доаѓа до куќата на Марија. Со брзање, како да не сака да изгуби ни еден миг, влегува во зградата и го притиска копчето на своното. Марија отвора, а Крум, без поздрав, со некоја суровост на лицето, влегува во станот. Марија стои збунето.

КРУМ: Марија молчи. Крум ја разгледува собата и застанува пред масиче на кое е саксија со стрелиција.

КРУМ: Прекрасно цвеќе. Овој цвет во вид на штикови е моја слабост.

МАРИЈА: Мислев дека сте историчар по уметност не ботаничар.

КРУМ: (Ќ приоѓа) Знаеш што, Марија? Го сакам цвеќето но не и туѓата иронија.

Ја зграпчува за рака грубо.

МАРИЈА: Го сакате и насилството.

Крум ја пушта и, кога таа најмалку се надева, се обидува да ја смекне.

МАРИЈА: Да го сметам ли ова за увертира на вашата полициска фарса.

КРУМ: Се обидува да ја прегрне. Марија со сета сила му се трга.

КРУМ: Понекогаш сум улав колку што сум добар. Само понекогаш. Затоа не трај се.

МАРИЈА: Навистина сте улав колку што сте...

КРУМ: Колку што сум? Ајде, продолжи.

МАРИЈА: Улав.

Крум грубо ја турнува. Марија е на коленаци, потпрена со тил на раб од стол. Во очите на Марија солзи, на лицето пркос.

КРУМ: Знам што мислиш за мене, мила. Но ќе те смекнам.

МАРИЈА: Тогаш продолжете. Не воздржувајте се.

КРУМ: Благодарам на дозволата. Ќе продолжам.

Крум оди и седнува на креветот. Ги вади очилата, ги брише со шамивче.

КРУМ: Еднаш ти реков поарно да си со нас отколку против нас. стани и дојди овде. Ајде, не чекај да те довлечкам.

Марија станува и доаѓа до него.

КРУМ: Седни.

Ја повлекува. Сега и Марија седи на креветот.

КРУМ: Зошто не ме прашаш?

МАРИЈА: Немам што да прашам.

КРУМ: Што е, го заборави докторот, Марија?... Не преправај се, знаеш што зборувам.

МАРИЈА: Не знам.

КРУМ: Тогаш ќе те потсетам. Но, сеедно, не сум далеку од докази дека тој е наш непријател...

МАРИЈА: Не обвинувајте го попусто. Тој не е тоа.

КРУМ: Тоа е. Само се чека извештај на вештакот на Гестапо. Можеби тогаш, кога ќе му врземе јамка на вратот, ќе си поинаква со мене.

Марија молчи. Крум го мени расположението. Вади од џеб темна кутија и ѝ ја подава на Марија.

КРУМ: Отвори ја.

Марија се двоуми.

КРУМ: И грубите се со срце. Тоа запомни го.

Марија ја отвора кутијата во која е скапоцен медалјон на синџирче.

КРУМ: Ако мислиш дека е еврејско, се лажеш. Од мајка ми е. „Ќе ѝ ја дадеш на онаа што ќе ја засакаш“, ми рече.

МАРИЈА: Тогаш најдете ја и дајте ѝ ја.

КРУМ: Веќе ја најдов. Земи, Марија.

Крум го вади накитот од кутијата и го мести синцирчето околу вратот на Марија. Како случајно, со лице се доближува до нејзиното лице.

39. УЛИЦА ВО ЕВРЕЈСКОТО ГЕТО

Нора Леви која ја напуштила мансардата на Август Рицман, сега без платнениот жолт знак на ракавот, сама и изгубена оди по тесните улички на она што било еврејско гето. Во сивата навечерина, наоколу сè е пусто, нигде никого. Затарабените прозорци и врати на куќите ѝ ги наголемуваат злите претчувства што веќе ја обзеле, скоро е без живот. Чекорот ѝ е несигурен. Подзастанува кога слуша неврзани акорди на пијано. Изненадувањето минува во надеж. Ги забрзува чекорите. Потрчува. Се стопува со светлоста на мартовското сонце што зајдува.

40. ДОМ НА СЕМЕЈСТВОТО ЛЕВИ

Нора Леви ја отвора вратата на својот дом и застанува. Над пијаното седи човек свртен со грб кон неа. Се врти во столчето. Тоа е Луков најблискиот агент на Крум. Зад пијаното е уште еден агент.

ЛУКОВ: Добредојде на мојов концерт. Мило ми е и – фертих.

Нора Леви се обидува да му се оттргне на кошмарот. Салонот во кој еднаш се славеше родениот ден на Стела, е запустен, без лустери, без слики. Успева да промрмори.

НОРА: Моите, каде се?

Луков станува од столчето и приоѓа до Нора Леви. Пали цигара и испушта кругови чад.

ЛУКОВ: Само јазолот од чад се расплинува. Твоите родители, сестра ти, гулапче, се таму каде и ти ќе си. Ние се грижиме семејствата да се заедно.

Нора Леви, во очај, само ги склопува очите.

41. МОНОПОЛ

Агентите Луков и другиот, Луков, ја водат Нора Леви низ ходници на Монополот по кои лежат, седат или стојат стотици Евреи, мажи, жени, деца, грамадница на очајници призрачно згуснати во невола, толпа за која нема спас.

Сето тоа изгледа како жива галерија на параноична судбина, која ќе ги фрли своите заложници од беда и глад во логори на смртта. Меѓу тие несреќници се родителите на Нора Леви. Мајка ѝ Ерика како да сака да се стрчне кон својата ќерка но Самоило Леви, знаејќи дека со тоа нема ништо да постигне, ја задржува со рака, а со другата ја прегрнува малата Стела. Меѓу Евреите некој неког превива, млада жена дои дете, некои спијат или се оттуѓуваат од сè со лице сокриено во дланки, рабинот Абрахам чита молитвеник. Агентите и Нора влегуваат на крај на ходникот во просторија пред која е стражар со пушка.

Во собата, над некакви списоци, седи Крум. Ја крева главата и станува од столот.

КРУМ: Нора Леви, претпоставувам (Кон

Луков) Браво, каде ја фативте?

ЛУКОВ: На клавијирски концерт.

КРУМ: Сега ќе пее псалм за двајца во придружба на клавијир. За оној на кого му предаде пакет пред аптеката и за оној што ја извлече од твои раце. Земи, напи се.

Луков зема од масата шише и сипа во чаша. Отпива голтка, потоа чашата му ја подава на Симчев. И тој пие.

КРУМ: Кој беа тие двајца, каде се?

Нора отстапува пред Крум. Притерана е до сид. Сè уште молчи. Крум му приоѓа на Луков и нешто му шепнува. Луков излегува.

КРУМ: Води ја Симчев и со благост приготви ја за нејзиниот концерт. Јас имам да завршам уште нешто.

Симчев ја изведува Нора, Крум им се враќа на списоците. Ја зема чашката од масата од која пиеја агентите и ѝ го брише работ со дланка. Сипува за себе од шишето и пие. Потоа ја отвора фиоката на масата во која е куп накит и часовници. Вратата на просторијата ширум се отвора. Влегуваат капетанот Ханс Брунер и Иван Венов. Крум ја затвора фиоката и се исправа од столот.

ХАНС: Дали се собрани сите од гетото?

КРУМ: Верувам, господин капетане.

ВЕНОВ: Нема ли избегани?

КРУМ: Сега ги проверувам списоците.

ХАНС: Проверете ги. Јас ќе ги проверам списоците на она што им е конфискувано.

Приоѓа од другата страна на масата и ја отвора фиоката. Зема еден прстен го гледа и го враќа во фиоката.

ХАНС: Кога треба да пристигне транспортот од другите градови?

ВЕНОВ: Тие Евреи ги очекуваме до пладне. Вечерва до последен ќе бидат уфрлени во затворени вагони и испратени според планот.

ХАНС: Ќе ви требаат ли наши луѓе?

ВЕНОВ: Мислам не.

ХАНС: Мислите. А според извештаите на мои луѓе утринува група илегалци се извлекле од градов и се префрлиле преку границата на Запад. Знаете ли нешто повеќе за тоа?

Крум молчи.

ХАНС: Според наодите на нашиот вештак операцијата, односно ампутирањето на ногата на убиениот илегалец е извршена од стручно лице, пред дваесетина дена? Да, господине Сарафов. Тоа е вашата специјалност, нели? Да

одиме, хер Венов. Нè чека работа.

ВЕНОВ: Веднаш. Ќе ве стасам.

Ханс излегува. Венов се доближува до Крум.

ВЕНОВ: Прстенот. Ако веќе му се допаднал, нека го земе.

Крум го вади од фиока прстенот и му го дава на Венов. Потоа вади накит колку што можел да зграпчи со рака и му го подава.

КРУМ: За вас.

ВЕНОВ: Ништо за мене, Крум. Јас не сум среброљубец. Сè за нив.

Го става накитот в џеб и излегува достоинствено.

КРУМ: (Презриво, за себе) Не е среброљубец!

Крум се ведне над списоците. Во собата влегува Луков со Никола. Крум покажува кон еден стол

КРУМ: Знаеш ли, докторе, зошто побарав да те доведат од затворот? Не знаеш. Имам мало изненадување. (Кон Луков) Луков.

Луков го сфаќа и излегува. Се враќа со Симчев и Нора, која изгледа измачено, со тенка нишка засирена крв од работ на усната кон брадата.

НИКОЛА: Нора! Што ти сториле?

Нора плачејќи поаѓа кон него. Го прегрнува.

КРУМ: Те повикав и должен сум да ти кажам. Дури сега ти верувам дека ти не си ја скрил. Ова не е место за љубов, докторе. Симчев, одведи ја.

Симчев ја отргнува Нора од рацете на Никола. Тој е беспомошен, со болка гледа по Нора додека излегува со Луков.

КРУМ: Кажи ми, ако те пуштам, ќе ѝ се вратиш ли на Марија, докторе? (Цинично) Да не заборавам, вчера бев малку кај неа.

НИКОЛА: Што сакате од мене, какво ново обвинение имате?

КРУМ: Никакво. Ќе ти биде ли тешка слободата ако ти ја дадам? Размисли, докторе. Ако си врзан со бандитите, не ќе ти е лесно. Пребрзо те пуштаме за да не те сметаат за предавник. Кога ќе се увериш во тоа, самиот ќе се вратиш кај нас.

НИКОЛА: Кај вас можам да се вратам само пред пушки.

КРУМ: Пред нивни пушки. Ќе те гонат. Запомни, за нив ти ќе си предавник. Ампутијата на ногата во Рилска 23 е извршена

од стручно лице, докторе. Гласот што ќе го стаса до нив за твоето држење во затворот ќе биде убедлив. Предавник... (Кон Симчев) Пуштете го. Збогум, докторе!

НИКОЛА: Сакате да ме убиете како бегалец, на улица. Тоа секако ќе ве качи за чин погоре.

КРУМ: А, не. Можам да те убијам и овде. Оди и уживај во горчливоста на слободата. Збогум, докторе. Или довидување, доколку ќе ти затреbam. Попладнево ќе ја поздравам Марија од тебе.

Со рака му дава знак на Луков да го изведе. Останува сам и пак се враќа кон недопиената чаша. Луков се враќа.

ЛУКОВ: Сепак, Крум. Јас не би го пуштил.

КРУМ: Луков, Луков, логика. Ќе го имаме пред очи. Тој може да нè одведе до оние што ги бараме.

ЛУКОВ: И? Фертих – тоа ли?

КРУМ: Така е. Од нив или од нас, докторот е осуден на смрт.

42. ВАРИЕТЕ

Во салонот на киното „Балкан“, додека е претставата на вариетето „Венус“ е во тек, за војската и високите раководни лица во градот меѓу кои се Јозеф фон Рајнер, Ханс Брунер, офицерот Питер и Ерих во една лежа, во друга на спротивната страна Венов и Гаргов со сопругата и некои офицери, пред гледачите се заблагодаруваат некаква „Дебела Берта“ облечена како принцеза од сликовница и принц – цуце со меч. Се повлекуваат а во снопот на рефлекторот влегува директорот Гал Хофман, во фрак и со бели ракавици, нашминкан и насмеан, задоволен што, токму тој, ќе го соопшти чудото, во претставата на таа вечер во која вариететското небо ќе пламне од болскот на една свезда во која тој верува.

ХОФМАН: Дами и господа, имам чест д го најавам германскиот уметник ветеран Август Рицман со точката „Музикалниот петел“.

Оркестарот со „туш“ ми дава значење на зборовите и додека публиката љубопитно исчекува, од зад завесата каде е местото за

пристап на артистите на сцена, четворица во шарена облека внесуваат на носилка под балдахин големо јајце, речиси диносауруско. Дотогаш невидена, точката ритмички тече: некаква сила го крши јајцето однатре и меѓу расфрланите луспи се исправа Август Рицман во наметка покриена со пердуви која продолжува со јакуцка на која е клун и креста.

Таа обвивка на човечкото тело е надополнета со темнозелена опашка и со ракави кои во играта би биле крилја.

Појавата на необичната фигура ја расположува публиката. Вртејќи го својот почесен круг, клоvnот е во движење напoлно слично на петел: удари со рацете кои се сега крилја, кукуригање, смеа во публиката. Како да колва по буниште, петелот наоѓа виолина и ја започнува увертирата на „Крадливата страчка“. Низ брзиот дел на Росиниевата мелодија се спровираат акорди кои се ту ко-кодакање ту кукурикање.

Август Рицман со комичен балет доаѓа до маса на која ја остава виолината. Август Рицман зема тромбон и едниот крај го привлекува в клун. Отсвирува дел на Моцартовата „Фигарова женидба“ на сличен

начин како и пред тоа, со кикиригање на самиот инструмент. Гледачите се одвоени, точката е далеку од секој шаблон, дури и високите офицери, чувајќи го сепак своето достоинство, аплаудираат.

Се очекува врвот на точката. Петелот е сега на масата. Со саксофон или друг дувачки инструмент, можеби труба со придушувач, вешто ја претопува мелодијата во некоја значајна нацистичка песна во вид на музичка карикатура.

Жестокиот подбив на точката многумина од војниците не го сфаќаат. За нив тоа е свечена песна како да е нужно обележје на играта на кловнот. Во ложата во која се германските офицери, капетанот Ханс Брунер е највозбуден. Немоќен е. Неговата снаодливост, збогатена со суровост, затаила. Веселоста на лицата на војниците во зелени и црни униформи се голем предизвик за неговата во други мигови студена логика. Тој веќе не го совладува гневот.

ХАНС: Каква е оваа точка? Тој нè исмејува.

ЈОЗЕФ: Засега другите не го знаат тоа. Однесувајте се како сè да е нормално.

Еден дел од војниците, понесени од акордите на инструментот, ја прифаќаат свечената песна со зборови.

Директорот Гал Хофман е преплашен, зад него полускриен со завесата на излезот на бината, стои артист со истетовирано лице.

ХОФМАН: Пробата беше поинаква. Ќе нè упропасти.

АРТИСТОТ: Да ја исклучиме струјата?

ХОФМАН: Тој и во темница ќе продолжи.

АРТИСТОТ: Ќе излезам и ќе го симнам од сцената.

ХОФМАН: Доцна е. Нè упропасти.

Август Рицман ја завршил својата музичка точка. Го остава инструментот и преку глава ја соблака петловската наметка која е од еден дел: на подиумот стои копија на Хитлер во униформа и го почнува својот говор на познат хистеричен начин.

АВГУСТ: Секој Германец има право на свое парче земја – од два квадрати, зашто тој е вистински рицар во спроведувањето на национален-социјализмот, ред, работа, ред пред гроб, работа – на гроб, мир во гроб, гробови, гробови, гробови – тоа е големата

иднина на Третиот Рајх, во кој секој нацист ќе е групенфирер на десет, на сто, на илјада гробови. На секој нацист ќе му припадне железен крст и дрвен, во Варшава, пред Москва, на Балканот... Светот ќе е една голема фирерова пирамида, во, која ќе сме сите, јас, Геринг, Гебелс, Хајрих Милер...

Во ложата на бугарските офицери Гаргов се ведне кон Венов.

ГАРГОВ: Погледнете, никој не се осмелува да пука во сликата на својот фирер.

ВЕНОВ: Каква срамота. Ова може да има последици.

ГАРГОВ: За нив, не и за нас. Вариетето е испратено од Берлин.

Капетанот Ханс Брунер не издржува. Го вади револверот и пука кон кловнот, а многумина, сфаќајќи дека се исмеани, го употребуваат своето оружје. Густы истрели го дупчат платнениот простор на сцената. За Август Рицман тоа е чудна слика. Стотици раце со револвери се кренати кон него – татнежите се проследени со безброј барутни болскоти.

ЈОЗЕФ: Тој ваш нагон за убивање. Комедијантот ми требаше жив. Од труповите

никој не извлекол збор.

ХАНС: (Спуштајќи ја раката) Морав. Не можев да се воздржам.

ЈОЗЕФ: Да се воздржите да не пукате во нашата униформа?

ХАНС: Не во наша униформа, хер полковнику. Во предавник, во поганото месо.

Август Рицман, во успешната маска на фашистичкиот водач лежи мртов на подиумот. Неговата голема и последна точка е завршена.

43. МАНСАРДА НА АВГУСТ РИЦМАН

Никола се качува кон мансардата во која живееше Август Рицман. Тропа на вратата.

НИКОЛА: Август!

Никој не му се огласува. Влегува во живеалиштето на таа мансарда и, како сега првпат да е на тоа место, ги разгледува фотографиите на сидот на кои најчесто е Август, во клоновска облека. Ја наоѓа окарината на едно масиче и ја разгледува. Седнува на миндерот, откако нашол цигара и ја запалил. Пуши. Во него созрева некоја одлука. Ја привлекува под душекот на миндерот раката и го вади „валтерот“ што еднаш таму го сокри. Го става во внатрешниот џеб. Станува и ја гасне цигарата. Уште еднаш ја разгледува собата. Во еден ќош е познатото дрвено коњче. Се насмевнува.

НИКОЛА: Збогум, Луцифере!

Ја напушта мансардата.

44. ЖЕЛЕЗНИЧКА СТАНИЦА

Агентите Луков и Симчев ја доведуваат Нора Леви со автомобил пред железничката станица на чиј влез се поставени војнички стражи. Излегуваат од колата. Им приоѓа полицаец со пушка и застанува пред нив мирно.

ЛУКОВ: Дојде ли шефот Крум Сарафов?

ПОЛИЦАЕЦОТ: На перонот е.

На перонот, пак како слика на очај, се точат под војничка и полициска стража грамадници и се утоваруваат во вагони. На капетанот Ханс Брунер кој е со свои два придружника во офицерски униформи му приоѓаат Венов и Крум.

ВЕНОВ: Делот на нашата спогодба е при крај, хер Брунер. Сите, според нашите списоци, се префрлени од логорот во монополот.

ХАНС: Гут. Ние ќе го преземеме транспортот во нула нула часот. Ви благодарам, хер Ванов. Одлично соработуваме.

ВЕНОВ: Почестен сум. И нашето царство е сега дел од една историја на идна Европа.

Им приоѓаат Луков и Симчев. Поздраву-

ваат. Меѓу нив е и Нора Леви. Во движење кон вагоните, малата Стела ја забележува сестра си Нора.

Се обидува да се истргне од раката на татка си. Плаче и нешто вика, веројатно името на Нора. Минува рабинот Абрахам и ја фаќа за другата рака. Ја поведуваат кон првиот вагон.

Од кај еден колосек од чад на пара се појавува Никола. Нора го догледува и пред другите да можат да ја спречат се стрчнува кон него.

КРУМ: Луков, држи ја.

Кога агентите потрчуваат кон неа, Никола го вади револверот и пука кон нив, сочекувајќи ја Нора Леви, која пред да ја прифати неговата рака, е погодена од куршум. Паѓа. Со следниот куршум погоден е и Никола. Бега, додека агентите и неколку полицајци го гонат. Кога Никола ќе ја мине локомотивата, со шиштење во гонителите удира врела пара. Само за миг може да сневиди, додека се слушаат истрели, дека возач на локомотивата е оној железничар што со Никола еднаш се сретна во кафеана. Во пукањето покрај Нора Леви и Никола,

погоден е и Луков. Крум трчајќи со другите полицајци, влегува во пареата и се губи.

Никола трча помеѓу заземени колосеци. Зад него истрели и извици на гонителите.

Пред вагоните, меѓу Евреите, е паника. Врисоци, обид за бегство, удари на војнички кундаци. Бенов е блед, Ханс со револвер во рака, е бесен.

ХАНС: Не ли го фатиме, вашите агенти ќе се соочат со Гестапо.

Поаѓа и самиот во потера.

45. АТЕЛЈЕ

Држејќи ја дланката на слабината од која, со крвта, се цеди и животот, се понесигурен во одењето, Никола слуша звуци на оргули низ кои се спровира крик што долго гасне, како нечие грло да се простува од животот. Наеднаш сфаќа дека таа нестварна елесија се јавува во него во секој пресуден миг, сега како и порано, и тој, мисли на Август Ризман, Отец Симеон, Марија, Нора. Дали и во нив живееле тие акорди? А би сакал да е со нив, да е далеку од смртта што го следи и ги подава рацете кон него. Се тетерави и како однапред да знае каде ќе се засолни: се привлекува во руинирана кука што му се присторува како соголена глава на животното познато само во митологиите – гниела под сонце и под мраз, времето ја разјало, сидовите се истрошени и прошарани со цепотинки.

Никола доаѓа до скалила и со напор се качува по нив за да се најде во диво ателје без дел на покрив и со прозорци затворени со штици. Внатре се растурени секакви предмети, меѓу кои: блинд-рамови, кантички и кутии со боја, штафелај со поставено платно,

палети, паравани од јута. Иако не е изненаден ни љубопитен, Никола ги разгледува сликите по сидовите: на нив, светот е поинаков од оној што му припаѓа и на реализмот и на класицизмот; тој свет како да го создала магија, роден е од силна имагинација: анатомски расчленети фигури меѓу планети, призрази на пусти простори, кловнови, крстови, черупки.

Од зад накривен параван се појавува брадосан човек. Како да не гледа во Никола, како низ него да го открива и понатаму својот свет – очите му се студени и неподвижни.

Додека уште само инстинктот го држи на нозе, Никола со делче на својата свест, знае дека уште не ѝ избегал на опасноста. Другиот и не претпоставува дека дојденецот е прогонуван, и не забележува дека Никола сè уште го држи револверот.

СЛИКАРОТ: (Во занес) Со денови мислам на таков лик. Ќе те пренесам на платно меѓу зелени гаврани и усвитени планети на кои живеат и оживуваат вулкани.

НИКОЛА: Помогни ми да се засолнам... Марија живее близу...

СЛИКАРОТ: Таа слика ќе е алфа и омега на човечкиот живот, пробив ќе е во универзумот на душата.

НИКОЛА: Помогни ми...

СЛИКАРОТ: Ќе ти помогнам. Вечен ќе си.

Оди зад параванот и струже голема палета на која ќе нанесе бои за сликање. Слушајќи го повторно оној крик во себе, Никола се врти и по истиот пат по кој се искачил во руинираното ателје се враќа на улица.

Сликарот стои со палта и четки в раце пред празното платно на штафелајот, под зјапнатиот покрив над чија празнина се назира месечина.

СЛИКАРОТ: Каков сон. Пророк во оран-
жова аура, изгубен во сиво-зелени простори.

Почнува да го слика она за што мислел
дека е сон.

46. УЛИЦА

Никола сè потешко чекори покрај оградите на улицата во која живее Марија. Кон него, по трошната калдрма, се движи светло на фарови. Никола сега стои. Автомобилот запира на десетина чекори од него. Излегуваат двајца, човек во германска униформа и млада жена. Германецот се обидува да ја прегрне жената.

ЖЕНАТА: Не сега и не овде. Би морала да сум дома.

ГЕРМАНЕЦОТ: Фатер?

Она што го кажува жената Никола не го слуша.

ГЕРМАНЕЦОТ: Мутер?

Жената покажува кон Никола. Германецот ја пушта и се врти. Десната рака му е на футролата.

ГЕРМАНЕЦОТ: Кој е таму?

Никола молчи. Германецот го вади револверот.

ГЕРМАНЕЦОТ: Пријди. Не чекај да пукам.

Никола го става својот револвер во џеп и приоѓа. Светлоста на фаровите целосно го

откриваат. Жената мисли дека Германецот ќе пука.

ЖЕНАТА: Остави го. Пијан е. (Кон Никола) Минувај. Тој може да те застрела.

ГЕРМАНЕЦОТ: Така е, тој е пијан.

Се смее и го враќа револверот во футоролата. Се врти кон жената.

ГЕРМАНЕЦОТ. Да појдеме кај тебе, малечка. Во колата имам чоколада, масло, вино.

Никола не може да слушне што му одговара жената. Со напор продолжува.

47. ЖИВЕАЛИШТЕ НА МАРИЈА

Никола е пред вратата на станот на Марија. Со чело е потпрен. Кркори и ја повикува неколкупати. Низ отворената врата пробива нишка светлина. Марија го пропушта Никола да влезе.

МАРИЈА: Ти! Ти во оваа доба!

НИКОЛА: Не ме очекуваше?

МАРИЈА: Не те очекував. Мислев дека се разделивме.

НИКОЛА: Ќе отпатувам. Сакав да ти оставам порака. Само тоа, Марија.

МАРИЈА: За кого порака?

НИКОЛА: За нив. Ќе ми помогнеш ли?

МАРИЈА: Кому, за кого зборуваш?

НИКОЛА: За оние од Рилска 23. Ќе им однесеш ли превивки? Еден од нив кржави.

Марија ја зема неговата рака и ја доближува до очи откако почувствувала влага. На дланката крв.

МАРИЈА: Крв. Пукале во тебе. Ранет си.

НИКОЛА: Јави му. Веднаш јави му.

МАРИЈА: Кому?

НИКОЛА: На богословот. На нашиот Отец Симеон.

Никола губи сила. Капнува. Марија го поведува кон креветот. Му го симнува мантилот. Необичната тежина ја предизвикува да ја завлече раката в џеб и да го најде револверот. Го враќа револверот и го остава мантилот преку стол. Се доближува до Никола и му го симнува џакетот.

МАРИЈА: Легни. Ќе се обидам да ти ја преврзам раната.

НИКОЛА: Марија... Што стана со нас? Зошто не се венчаме во онаа есен кога шетавме под влажните дрвореди?

МАРИЈА: Сега е касно.

НИКОЛА: За мене?

МАРИЈА: За обајцата. Легни. Ќе побарам превивки.

НИКОЛА: Јави му. Тој ќе донесе венец.

МАРИЈА: Венец?

НИКОЛА: Венец. Невестински. Отец Симеон секогаш бил со нас.

Никола паѓа на грбна креветот. Обесвестен е. Таа му ја крева кошулата и ја гледа раната. Става на печката лонец со вода и бара крпи за превивање. Ги наоѓа во долап.

На вратата некој тропа. Марија се вкочанува. Гласот на агентот Крум остро бара

од неа да го пушти внатре.

КРУМ: Марија, отвори!

Марија го вади револверот од мантилот на Никола и го става во вазна за суво цвеќе. Тропањето се згуснува и прераснува во удари со нозе под кои бравата на вратата попушта. Упаѓа Крум и опфаќајќи ја како штит пред себе, го врти револверот кон Никола.

КРУМ: Сокриваш непријатели, убијци.

МАРИЈА: Тој никого не убил. Во него пукале.

КРУМ: Револверот, каде му е? Ти ли го сокри?

Го зграпчува мантилот и го тресе.

МАРИЈА: Тој дојде без оружје.

КРУМ: Ме лажеш, Марија.

Ја одбутнува. Никола полека ги отвора очите.

КРУМ: Пукаше во нас. Сега ќе ми кажеш и повеќе од што знаеш.

Крум вади запалка и со огнот му го гори месото на разграштаните гради. Никола чувствува болка од огнот на запалката, но молчи. Марија им приоѓа и се обидува на агентот да му ја тргне раката со запалката од месото на Никола.

МАРИЈА: Не... Не овде.

КРУМ: Не овде, во овој љубовен храм?

Со силен удар ја соборува Марија на под.
Избезумен од бес, сега продолжува со удари
од обете страни на лицето на Никола.

КРУМ: Зборувај. Кажи што знаеш...
Слушаш, зборувај.

Со секој удар тој постава по едно прашање.

КРУМ: Се обиде да спасиш Еврејка?
Зошто? Кој го оперира илгалецот? Уби
наш човек. Зошто? Зошто овде се сокри?
Зошто?... Зошто?... Зошто?...

Марија зад него станува од подот и го ва-
ди од вазната револверот.

МАРИЈА: Остави го. Сега остави го.

Крум се врти. Марија е со револверот,
навртен кон Крум.

КРУМ: И ќе го оставам. Тој е веќе мрто-
вец, ние сме живи, Марија.

МАРИЈА: Го мачеше и го уби.

Липа.

КРУМ: Чекај, дај ми го револверот. Тој
е мртов, а јас ќе сум вечно со тебе. Марија,
дај...

Поаѓа кон неа со подадена лева рака.
Со десната мисли дека ќе го извади своето

оружје од џебот. Кога ќе го слушне истрелот од револверот што го држи Марија, застанува зачуден. Само тоа. Потоа паѓа без збор. Марија го спушта револверот на под и притрчува кон Никола. Го прегрнува.

МАРИЈА: Го убив, Никола. Му реков да те остави, не ме послуша. Го убив.

НИКОЛА: Го уби. А мислев мене си ме убила. Марија, прегрни ме. Мислев дека си ме предала. Стисни ме.

Се разденува. Тоа е крајот на Никола, негов мрак во изгревот. Марија тоа го сфаќа. Липа, бакнувајќи му го неподвижното лице.

Марија не знае дека во собата влегол Отец Симеон. Таа го оплакува Никола. Отец Симеон сепак сфаќа што се случило. Се ведне и го зема револверот од подот. Марија се исправа и се врти кон Отец Симеон.

МАРИЈА: Убив, Симеоне. Убив, обвинувам. Ќе ме убиеш ли ти сега?

Отец Симеон молчи. Револверот е свртен кон Марија. Грмотевица, оган од грлото на револверот. Бавно, како во балет, Марија ги шири рацете и, со крвави гради, долго паѓа.

Всушност, тоа е имагинација на возбудата. Марија сè уште е крај мртвиот Никола.

МАРИЈА: Пукај, не чекај.

И пак, како во магиска игра, Отец Симеон го фрла револверот и ги подава рацете кон Марија. Со страст ѝ ја кине облеката.

И тоа е имагинација. И Марија и Отец Симеон се на своите места.

Од очите на Марија, капат солзи. Бледа е безживотна. Гледа само едно...

... Зинатата цевка на револверот, која се шири и ѝ го покрива видикот.

Фондација „Славко Јаневски“

За издавачот:

Свездан Георгиевски

Уредник:

Катерина Богоева

Копирајт © :

Јана Јаневска Терзиоска

Насловна страница:

Владимир Лукаш

Лектура:

Татјана Б. Ефтимоска

Ликовно-графичко уредување:

Фондација „Славко Јаневски“

*Изданието е поддржано од Министерството за култура и туризам на
РС Македонија*

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

791.632:792.026]:821.163.3-31.09"Јазол"

ЈАНЕВСКИ, Славко

Јазол [Електронски извор] : сценарио за долгометражен игран филм / Славко Јаневски ;
[уредник Катерина Богоева]. - Текст во PDF формат, содржи 165 стр. - Скопје : Фондација
„Славко Јаневски“, 2025

Начин на пристапување

(URL): <https://fsj.mk/wp-content/uploads/2025/10/jazol-ispravki-za-cip-.pdf>.

- Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 24.10.2025

ISBN 978-608-66957-2-9

а) Јаневски, Славко, 1920-2000 -- "Јазол" -- Сценарио за долгометражен игран филм

COBISS.MK-ID 67237893